

Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği

Sefa ER ^{1*} 

¹Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Türkiye

Makale Bilgisi	ÖZET
Makale Geçmişi Geliş: 17.03.2025 Kabul: 27.06.2025 Yayın: 29.06.2025 Anahtar Kelimeleri: Zamanaşımının Etkisi, Soyutluk İlkesi, Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedi, Delil Başlangıcı, Eksik Unsurlu Kambiyo Senedi.	Kambiyo senetleri genellikle temel ilişki kapsamındaki borcun ifası uğruna düzenlenmektedir. Bu durumda temel ilişkiden doğan borç sona ermeyeceği için biri temel ilişkiden kaynaklanan, diğeri kambiyo ilişkisinden kaynaklanan birbirinden bağımsız iki farklı alacak hakkı ortaya çıkmaktadır. Kambiyo senedinin vadesi gelince alacaklı temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek temel ilişkiye de dayanabilecek ise de genellikle kambiyo ilişkisindeki dava sebebini ileri sürerek kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunmaktadır. Öte yandan alacaklı tarafından kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunulmadığı durumda temel ilişkideki dava sebebi ileri sürülerek borçludan talepte bulunulması mümkündür. Özellikle kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması üzerine alacaklı tarafından temel ilişkiye dayalı olarak talepte bulunulduğu durumda, alacaklının elinde bulunan kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı bakımından hangi niteliğe sahip olduğu hususu önemli bir tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin kambiyo vasfını kaybedip kaybetmeyeceği, alacaklı tarafından temel ilişki kapsamında talepte bulunulduğu durumda bu senedin temel ilişkideki hukuki niteliğinin ne olacağı irdelenmeye çalışılmıştır.

Legal Nature of a Bill of Exchange That Has Become Time-Barred

Article Info	ABSTRACT
Article History Received: 17.03.2025 Accepted: 27.06.2025 Published: 29.06.2025 Keywords: Effect of Limitation, Principle of Abstractness, Time-Barred Bill of Exchange, Initiation of Evidence, Bill of Exchange with Missing Elements.	Bills of exchange are generally issued for the purpose of fulfilling the debt under the underlying relationship. In this case, two independent claims arise: one arising from the basic relationship, the other arising from the exchange relationship. When the bill of exchange matures, a claim can be made by asserting the cause of action in the basic relationship or in the exchange relationship. In particular, if the bill of exchange is time-barred, the claim must be made based on the underlying relationship, since the bill of exchange cannot be relied upon. In this case, it should be discussed what legal status the time-barred bill of exchange has in terms of proving the underlying relationship. In this study, it has been attempted to examine whether a bill of exchange that has become time-barred will lose its bill of exchange status and what the legal nature of this bill of exchange will be in the case of a request made within the scope of the basic relationship.

To cite this article:

Er, S. (2025). “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 436-465.



This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Kambiyo senetleri Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) "Kıymetli Evrak" başlıklı üçüncü kitabının dördüncü kısmında 670 ilâ 823. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Türk hukukunda olduğu gibi karşılaştırmalı hukukta da kambiyo senetlerine ilişkin düzenlemeler yapılırken bu senetlerin tedavül kabiliyetini oldukça kolaylaştırmak amaçlanmış; ayrıca kamu güvenliğine sahip olması dolayısıyla sıkı şekil şartları getirilmiştir¹.

Kambiyo senetlerinin tâbi olduğu sıkı şekil şartlarının karşılığı olarak kambiyo senedi hamili, bu senetten kaynaklanan alacağını ispat soyutluğu sayesinde daha çabuk elde edebilme imkânına sahip olmaktadır². Gerçekten de bir kambiyo senedi hamili öncelikle kambiyo hukuku kapsamında alacağını, ispat soyutluğundan yararlanarak, alacağın varlığını ispat etmeden senedi ibraz etmek suretiyle, asli borçludan talep edebilecek; tahsil edemezse varsa başvuru borçlularına da başvurabilecektir³. Alacaklı tarafından kambiyo hukukuna dayanılarak talepte bulunulduğu durumda kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin geçmesi ve borçlunun da zamanaşımı def'inde bulunması halinde alacaklı, artık kambiyo hukukuna dayanamayacak; sadece ya TTK'nın 732. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme sebebini ya da kendi âkîdiyle olan temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek talepte bulunabilecektir⁴. Böyle bir durumda alacaklının elinde bulunan ve birden çok kambiyo ilişkisini kapsayan kambiyo senedinin kambiyo vasfını kaybedip kaybetmeyeceği hususu ile bu senedin temel ilişkiye dayanan taleplerdeki rolünün açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu husus Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2019 tarihli ve 2019/1 Esas, 2019/8 Karar sayılı kararı⁵ ile daha bir önemli hale gelmiştir.

Zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin hukuki niteliği hakkında öğreti ve uygulamada farklı değerlendirmeler söz konusudur. Özellikle zamanaşımı def'inin ileri sürülmesinin senedin kambiyo vasfı üzerindeki etkisi ve zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkiye dayanan

¹ Ebenroth, Carsten Thomas/ Boujong, Karlheinz. *Handelsgesetzbuch*, Hrsg. Detlev Joost vd, 5. Auflage, C.H.Beck, München, 2024, (Kap. 3. Teil 1. B. II.), Rn. 26; Baumbach, Adolf/ Hefermehl, Wolfgang/ Casper, Matthias. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs*. 24. Auflage, C.H.Beck, München, 2020, (WG Art. 1), Rn. 4.

² Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 50; Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997, s. 373.

³ Karlı, Özlem. *Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması*. 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 74; Pulaşlı, s. 50; Öztan, s. 373.

⁴ Kendigelen, Abuzer/ İsmail Kırca. *Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri*. 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 270; Bozer, Ali/ Göle, Celal. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 11. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2024, s. 69; Kınacıoğlu, Naci. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 5. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara 1999, s. 288; Pulaşlı, s. 242; Ebenroth/ Boujong, Kap. 3. Teil 1. B. II, Rn. 75; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 4.

⁵ RG. 14.07.2020- 31185.

taleplerde delil niteliği hususlarında farklı düşünceler mevcuttur⁶.

Bu çalışmada kambiyo vasfından hareket edilerek zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin kambiyo vasfını kaybedip kaybetmeyeceği, alacaklı tarafından kendi akidiyle olan temel ilişki kapsamında talepte bulunulduğu durumda bu senedin temel ilişkideki hukuki niteliğinin ne olacağı irdelenmeye çalışılmıştır. Zira kambiyo senedi alacaklısının temel ilişki kapsamında ileri sürebileceği hakların doğru tespit edilebilmesi için temel ilişki kapsamında düzenlenen kambiyo senedinin bu ilişki üzerinde ne gibi etkisinin olduğu tartışılması gereken bir husustur.

I. KAMBIYO SENETLERİNİN TEMEL İLİŞKİYLE OLAN MÜNASEBETİ

A. Genel Olarak

Kambiyo senetleri, esas itibariyle mevcut bir borcun ifası amacıyla düzenlenmektedir. Temel ilişki kapsamındaki borcun ifasının kambiyo senedi ile yapılacağına dair sözleşmeye dayanılarak kambiyo senedinin verilmesi ile taraflar arasında ayrıca kambiyo ilişkisi meydana gelmektedir⁷. Bu kambiyo ilişkisi kapsamında sorumluluk altına giren kişiler ise kambiyo taahhüdünde bulunmuş olmaktadır. Bu itibarla her kambiyo ilişkisiyle birlikte bir kambiyo taahhüdü ortaya çıkmakta ve bu taahhüdünün altında mutlaka bir temel ilişki bulunmaktadır. Hatta kambiyo taahhüdünün altında borç ilişkisinden ziyade hatır ilişkisi bulunsada yine bir temel ilişki söz konusu olmaktadır⁸. Dolayısıyla kambiyo senedinin düzenlenmesi, temel bir ilişkiden kaynaklanmakta olup kambiyo taahhüdüyle birlikte temel ilişkideki alacak hakkından bağımsız kambiyo alacağı olarak ifade edilen yeni bir alacak doğmaktadır⁹.

Bir temel ilişkide borcun ifası amacıyla kambiyo senedi düzenlemesi ile ortaya çıkan kambiyo ilişkisi, temel ilişki ile paralel ancak ondan bağımsız ayrı bir hukuki ilişkiyi ifade etmektedir¹⁰. Her

⁶ Alman hukukunda Türk hukukundan farklı olarak zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin hukuki niteliği tartışmalı değildir. Bunun sebebi Alman hukukunda senetle ispatın farklı şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Zira Türk hukukunda bir belgenin senet olarak kabul edilebilmesi için belirli özelliklerin bulunması gerekirken, Alman hukukunda bir düşüncenin yazılı hale gelmesi, bu belgenin, mahkeme önünde senet olarak ileri sürülmesi için yeterlidir. Ayrıca Türk hukukundan farklı olarak bu belgenin imzalanması şart olmadığı gibi herhangi bir hukuki işlem hakkında bilgi vermesi de gerekmemektedir. Bununla birlikte Alman hukukunda senet, kesin delil olarak öngörülmediği için senede karşı senetle ispat zorunluluğu da bulunmamaktadır. Dolayısıyla hâkim, kararına etki edebilecek tüm delilleri herhangi bir bağlayıcılık altında olmadan, takdir hakkı çerçevesinde serbestçe değerlendirebilecek; bir senede karşı, tanık ifadelerine de başvurabilecektir. Bkz. Schreiber, Klaus. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 2: §§ 355-945b*. 6. Auflage, C.H.Beck, München, 2020. (ZPO § 415), Rn. 1-28.

⁷ Ülgen, Hüseyin, vd. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 94; Okan, Ali Arman. “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 50, S. 9-10, 1976, s. 57.

⁸ Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. 24. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 275; Kınacıoğlu, s. 286; Ülgen, s. 94. Öztan, s. 376.

⁹ Serozan, Rona/ Baysal, Başak/ Sanlı, Kerem. *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 36; Demirayak Ünal, Ezgi Başak. “Zamanaşımına Uğrayan Kambiyo Senedinin Temel Borç İlişkisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü.” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 199-200, 2021, s. 558; Kaya, Sedat. “Zamanaşımına Uğramış Bonodaki Temerrüdün YİBHKG Kararı Işığında Değerlendirilmesi.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 13, S. 52, 2022, s. 414.

¹⁰ Ebenroth/ Boujong, Kap. 3. Teil 1. B. II, Rn. 75; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7; Serozan/ Baysal/ Sanlı, s. 36; Demirayak Ünal, s. 558; Kaya, s. 414.

ne kadar temel ilişki ve kambiyo ilişkisi birbirinden bağımsız olsa da kambiyo senedinin temel ilişki kapsamındaki mevcut bir borcun ifası amacıyla düzenlenmesi sebebiyle bu iki ilişki etkileşim halinde bulunmaktadır¹¹. Bu etkileşimin bir sonucu olarak kambiyo senedinin düzenlenmesi ile birlikte ifa amacının özel türlerinden olan ifa yerine edim veya ifa uğruna edim kavramları söz konusu olmaktadır¹².

B. İfa Yerine Edim

İfa yerine edim, temel ilişki kapsamındaki borcun, borçlanılan edimden başka bir edim ile sona erdirilmesini ifade etmektedir¹³. Başka bir deyişle ifa yerine edim, tarafların ifa zamanında veya öncesinde borçlanılan edimden başka bir edim ile borcun ödenmesine dayanmaktadır. İfa yerine edimde yenilemede olduğu gibi borçlunun yeni bir borç altına girmesi söz konusu değildir¹⁴. Zira burada yenilemenin aksine yeni bir borç kurulmamakta, sadece borcun konusu değişmektedir¹⁵. Örneğin bir kişi borcuna karşılık evinin mülkiyetini alacaklıya devrederse alacaklı tatmin edilmiş ve borçlu borcundan kurtulmuş olur; evin değerinin borcu karşılayıp karşılamamasının bir anlamı yoktur. Aynı şekilde kambiyo senedinin ifa yerine düzenlenmiş olması durumunda da temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermekte; bu borcun yerine kambiyo taahhüdü geçmektedir¹⁶. İfa yerine düzenlenen kambiyo senedindeki kambiyo taahhüdünün yerine getirilmesi ile ifanın bütün sonuçları ortaya çıkmakta ve borç sona ermektedir¹⁷. Ancak kambiyo taahhüdü yerine getirilmez ise, temel ilişkiden doğan borç sona erdiği için, alacaklı artık temel ilişkiye dayanarak talepte bulunamamaktadır¹⁸.

¹¹ Uyar, Talih. “Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akibeti.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 45, S. 1-2 1971, s. 15; Öztan, s. 380

¹² Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 1031; Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*. 22. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2024, s. 272; Cemal, Ahmet. “Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim.” *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 5, 1969, s. 240; Bozer/ Göle, s. 68.

¹³ Serozan, Rona, vd. *Borçlar Hukuku Genel Hüküm C. 3, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*. 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 91; Öztan, s. 381; Oğuzman/Öz, s. 274.

¹⁴ Önay, Işık. *Yenileme*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 219; Güler Özer, Zeynep. *İfa Yerine Edim, İfa Uğruna Edim*. İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025, s. 35; Serozan, s. 91; Öztan, s. 381; Eren, s. 944.

¹⁵ Balcı, Betül. *İfa Uğruna Edim*. 1. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 58; Eren, s. 944; Önay, 219; Serozan, s. 91.

¹⁶ Y. 11. HD., E. 2023/4188, K. 2024/3777, T. 09.05.2024 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Dava konusu bonoların dayanağı olan temel ilişki taraflar arasındaki 25.10.2002 tarihli protokole dayanmaktadır. Söz konusu protokolde Gaziosmanpaşa 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 1998/1120 E. sayılı dosyası taraflarının protokolde belirtilen şartlarda anlaştıkları belirtilmiş, davalının borcunun 250.000.000,00 TL (İki Yüz Elli Milyar Türk Lirası) olarak belirlenmiştir. Protokol ile birlikte temel ilişkiye dayalı borç, dava konusu bonolara bağlanarak söz konusu Gaziosmanpaşa 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 1998/1120 E. sayılı dosyasından vazgeçme ya da feragat şartı öngörülmezsizin yenilenmiştir. Mahkemece söz konusu protokolle taraflar arasındaki borcun bağımsız bir borç haline geldiği gözetilmeksizin asıl dava davacısı tarafından dava konusu protokolün ihlal edilmesi sebebiyle dava konusu bonoların bedelsiz kaldığı gerekçesiyle asıl davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulmasına karar vermek gerekmiştir...”

¹⁷ Tekinay, Selahattin Sulhi, vd. *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 762; Serozan, s. 92; Öztan, s. 381; Oğuzman/Öz, s. 276; Önay, s. 220; Eren, s. 944; Güler Özer, s. 83.

¹⁸ Tekinay, s. 762; Cemal, s. 245; Önay, s. 222; Eren, s. 944.

C. İfa Uğruna Edim

İfa uğruna edimde temel ilişkiden kaynaklanan borcun sona erdirilmesi değil, alacaklının temel ilişkiden kaynaklanan alacağına ulaşması için ek bir güvence sağlanması söz konusu olmaktadır¹⁹. Başka bir deyişle ifa yerine edimin aksine ifa uğruna edimde temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermemekte; sadece taraflar bu borcun sona erdirilebilmesi için başka bir araca başvurmayı kararlaştırmaktadır. Bu itibarla ifa uğruna edim ile alacaklı birbirine paralel ve yarışma halinde olan iki hakka sahip olmaktadır²⁰.

Alacaklının ifa uğruna edimi değerlendirerek tatmin olduğu miktarda temel borç da sona erecektir²¹. Başka bir deyişle ifa uğruna edimin değerlendirilmesi (malın satılması, alacağın devri gibi) durumunda aynı anda temel borcun da sona erdiğinin kabul edilmesi gerekir²². Öte yandan ifa uğruna edimin değerlendirilmesi neticesinde elde edilen değer in sebepsiz zenginleşme, ayıba veya zapta karşı tekeffül hükümleri vb. gereğince geri verilmesi durumunda temel borcun tekrar canlanması söz konusu olacaktır²³. Bu bakımdan ifa uğruna edim sebebiyle temel ilişkinin sona erme halinin, elde edilen değer in iadesi bozucu şartına tabi tutulduğu ifade edilebilecektir²⁴.

İfa uğruna edim, hukuki niteliği itibariyle iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir²⁵. Bu sözleşmeye göre borçlu temel borcu güvence olması amacıyla başka bir vasıta sağlama borcu altına girerken, alacaklı hakkını temin için ilk olarak ifa uğruna edime başvurma ve bu edimin değerlendirilebilmesi için gerekli özeni gösterme borcu altına girmektedir²⁶. Dolayısıyla alacaklı, ifa uğruna edime başvurmaksızın temel ilişkideki alacağa başvurması halinde sözleşmeye aykırılık kapsamında borçlu tarafından bir def'i ileri sürülebilecektir²⁷. Bununla birlikte alacaklı, ifa uğruna edime ilişkin gerekli özeni göstermesine rağmen ifa uğruna edim üzerinden hakkına kavuşamamış ise temel ilişkideki alacağına başvurma hakkı bulunmaktadır²⁸. Zira ifa uğruna edimde alacaklı, temel alaktan vazgeçmiş değildir. Sadece borçluya, ifa uğruna edimin değerlendirilmesi süresince ek bir

¹⁹ Tekinay, s. 763; Serozan, s. 94; Oğuzman/Öz, s. 276; Önay, s. 222; Eren, s. 945; Balci, s. 105.

²⁰ Domaniç Hayri. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, s. 14; Susuz, Kağan. *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*. 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415; Demirayak Ünal, s. 558; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 41; Arman, s. 57; Cemal, s. 246; Sungurbey, s. 191; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945; Güler Özer, s. 125.

²¹ Engin, Baki İlkay. “İfa Uğruna Edim” *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı*. Ed. Hayri Domaniç, Beta Yayınevi, 1999, s. 857; Sungurbey, İsmet. *Borç İkrarı ve Borç Vaadi*. 1. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957, s. 91; Kocaağa, Köksal. “Borçlanılan Edimin İfası Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Amacıyla Edim.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 24, S. 1, s. 151; Ercan, Ensar. *Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği ve Kambiyo Alacaklısının Temel Borç İlişkisine Başvurma İmkani*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 117; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945.

²² Engin, 857; Kocaağa, s. 157; Kınacıoğlu, s. 287; Eren, s. 945; Önay, s. 221.

²³ Engin, 857; Kocaağa, s. 157; Kınacıoğlu, s. 287; Eren, s. 945; Ercan, s. 116; Güler Özer, s. 141.

²⁴ Engin, 857; Ercan, s. 116; Önay, s. 221; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945.

²⁵ Yalman, Süleyman. “Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Prof. Dr. Halil CİN’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, 1995, s. 503; Cemal, s. 246; Kocaağa, s. 152; Güler Özer, s. 135; Balci, s. 76.

²⁶ Serozan, s. 94; Öztan, s. 381; Yalman, s. 502; Cemal, s. 246; Kocaağa, s. 152; Sungurbey, 91.

²⁷ Sungurbey, s. 153; Yalman, s. 503; Kocaağa, s. 154.

²⁸ Serozan, s. 94; Yalman, s. 502; Cemal, s. 246; Kocaağa, s. 152; Engin, s. 857; Ercan, s. 117.

süre tanınmış olmaktadır.

İfa uğruna edimde temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermediği, alacaklının temel ilişkiden kaynaklanan alacağına paralel ikinci bir hakka sahip olduğu gözetildiğinde ifa yerine edimin aksine ifa uğruna edimde, bu iki borç arasında denkleşme durumu mevcuttur²⁹. Dolayısıyla ifa uğruna edimin temel borç ilişkisindeki edimden değer olarak çok olması halinde alacaklının iade borcu söz konusu olacaktır³⁰. Aynı şekilde alacaklının eline ifa uğruna edim nedeniyle asıl edimden daha az miktar geçtiği takdirde aradaki farkı temel ilişki kapsamında borçludan talep edebilecektir³¹.

Kambiyo senedinin ifa uğruna düzenlendiği durumda da temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermeyeceği için biri temel ilişkiden doğan alacak hakkı, diğeri kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkı olmak üzere birbirinden bağımsız ve birbirine paralel iki alacak hakkı ortaya çıkmaktadır³². Böylece ifa uğruna kambiyo senedi düzenlenmesiyle birlikte alacaklı, temel ilişkiden doğan alacakla yarışan bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde etmiş olmaktadır³³. Ancak ifa uğruna kambiyo senedi düzenlenmesiyle birlikte temel ilişkiden kaynaklanan borcun vadesi, kambiyo senedinin vadesine kadar ertelenmiş sayılır; temel ilişkiden kaynaklanan alacak, kambiyo senedinin vadesinden önce talep edilemez³⁴. Temel ilişkiden kaynaklanan borcun, temel ilişki kapsamında kambiyo senedinin vadesinden önce talep edilmesi halinde borçlunun kambiyo senedine dayanılması yönünde bir def'i ileri sürmesi mümkündür³⁵. Bununla birlikte kambiyo senedinin vadesi gelince alacaklı ister temel ilişkiden kaynaklanan alacağı için temel ilişkiye, isterse kambiyo ilişkisinden kaynaklanan alacağı için kambiyo taahhüdüne dayanarak talepte bulunabilir³⁶. Alacaklının kambiyo senedinin vadesinde temel ilişkiye dayanarak talepte bulunması halinde borçlu tarafından ileri sürülen def'i gereğince kambiyo senedini zedelemekten geri vermesi gerekmektedir³⁷.

Ayrıca TBK'nın 133/2 maddesi; *“Özellikle mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulması veya yeni bir alacak senedi ya da yeni bir kefalet senedi düzenlenmesi, tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz”* hükmünü haizdir. Buna göre kambiyo taahhüdünün ifa yerine geçeceği hususunda açık bir şekilde sözleşme bulunmuyorsa kambiyo taahhüdünün “ifa

²⁹ Serozan, s. 94; Cemal, s. 256; Ercan, s. 116; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945.

³⁰ Serozan, s. 94; Cemal, s. 256; Ercan, s. 116; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945.

³¹ Serozan, s. 94; Cemal, s. 256; Tekinay, s. 763; Eren, s. 945.

³² Domaniç, s. 14; Susuz, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415; Demirayak Ünal, s. 558; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 41; Güler Özer, s. 155.

³³ Domaniç, s. 14; Susuz, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415; Demirayak Ünal, s. 558, Ülgen, s. 100; Bozer/Göle, s. 65; Eren, s. 945; Serozan, s. 96; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 41.

³⁴ Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 2; Ebenroth/ Boujong, HGB § 353, Rn. 23; Ülgen, s. 100; Demirayak Ünal s. 558; Kendigelen/ Kırca, s. 271; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Güler Özer, s. 156; Balcı, s. 79.

³⁵ Sungurbey, s. 151; Ercan, s. 117; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7; Güler Özer, s. 156.

³⁶ Öğretide BAUMBACH/ HEFERMEHL/ CASPER; kambiyo senedinin düzenlenmesinden sonra lehtarın, artık temel ilişki kapsamında talepte bulunamayacağını, talepte bulunduğu takdirde ise borçlunun ileri süreceği def'i neticesinde kambiyo senedini iade etmek zorunda olduğunu, eğer kambiyo senedini aynen iade edemiyorsa artık temel ilişkiye dayanmayacağını, ancak kambiyo alacağının zamanaşımına uğraması durumunda sebepsiz zenginleşme davası da açılmayacaksa borçlunun kambiyo senedini geri isteyemeyeceğini, zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin alacaklıda kalmaya devam edeceğini, alacaklının bu senede artık, Alman hukukundaki delil sistemi nedeniyle, temel ilişkinin delili olarak dayanabileceğini belirtmektedir. Bkz. Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7.

³⁷ Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7; Ülgen, s. 100; Kendigelen/ Kırca, s. 271; Poroy/ Tekinalp, s. 143.

uğruna” yapılmış olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla kambiyo taahhüdünün ifa yerine geçeceği açıkça belirtilmediği sürece, temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermeyeceği için alacaklı kambiyo senedine veya temel ilişkiye dayanarak talepte bulunmak konusunda yarışan haklara sahip olacaktır³⁸. Böylece kambiyo taahhüdünün ifa uğruna yapılmış olması durumunda alacaklı kambiyo senedi vasıtasıyla tatmin edilmediği sürece temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermeyecektir.

II. KAMBİYO SENETLERİNDE ZAMANAŞIMI

A. Genel Olarak Zamanaşımı Kavramı

Zamanaşımı, bir alacak hakkının belli bir süre kullanılmamış olması sebebiyle bu hakkı zayıflatarak cebri icra ve dava yoluna başvurma imkânını ortadan kaldıran hukuki bir müessesedir³⁹. Zamanaşımı, alacağı talep etme yetkisini sadece belli bir sürenin geçmesi nedeniyle zaman itibarıyla sınırlandırmaktadır. Alacak hakkını uzun süre talep etmeyen alacaklı, esasında alacak hakkını kaybetmez; sadece borçlunun iradesine aykırı olarak bu alacağını devlet himayesinden yararlanarak elde etme imkânından yoksun olur⁴⁰. Başka bir deyişle zamanaşımında alacak hakkı varlığını sürdürmekle birlikte bu hakkın belirli bir sürenin geçmesinden sonra devletin himayesinden yararlanma ayrıcalığının kaybedilmesi söz konusu olmaktadır⁴¹. Bu nedenle zamanaşımı durumunda, hak düşürücü süreden farklı olarak hak, maddi anlamda varlığını kaybetmeyecek; ancak bu hak devlet himayesinden yararlanılarak talep edilemeyecektir. Nitekim TBK’da zamanaşımının borcu sona erdiren bir kurum olmadığı gözetilerek, zamanaşımı “*Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı*” başlıklı üçüncü bölümün birinci ayrımında sona erme hâlleri içerisinde düzenlenmemiş, ikinci ayrımında sona erme hâllerinden bağımsız olarak düzenlenmiştir.

Öte yandan kanunda zamanaşımı süresi olarak belirtilen sürenin geçmesinden sonra bir hakkın cebri icra ve dava yoluna başvurma hakkından yoksun kalabilmesi için borçlunun def’i niteliğindeki zamanaşımı savunmasında bulunması gerekir⁴². Zira TBK’nın 161. maddesi; “*Zamanaşımı ileri sürülmedikçe, hâkim bunu kendiliğinden göz önüne alamaz*” hükmünü haizdir. Buna göre borçlunun zamanaşımı def’ini ileri sürmediği bir durumda zamanaşımının mahkeme tarafından resen dikkate alınması mümkün değildir. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış hak, zamanaşımı def’inin ileri sürülmemesi durumunda hâlen daha devlet himayesinden yararlanacaktır⁴³. O hâlde devlet himayesinin ortadan kalkması, zamanaşımı def’inin ileri sürülmesiyle meydana gelecek; böylece

³⁸ Ülgen, s. 100; Demirayak Ünal s. 558; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 41.

³⁹ Oğuzman/Öz, s. 586; Eren, s. 1312; Tekinay, s. 1030.

⁴⁰ von Tuhr, Andreas. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısım 1-2*. Çev. Cevat Edege, 1. Baskı, Olgaç Matbaası, Ankara, 1983, s. 687; Eren, s. 1312; Ebenroth/ Boujong, Kap. 3. Teil 1. B. II, Rn. 74; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 1.

⁴¹ Nitekim Mecelle’nin 1674. maddesinde de “Tekâdümi-zeman ile hak sâkıt olmaz” ifadesiyle borcu zamanaşımına uğrayan ve devlet himayesinden yararlanamayan kişinin dini açıdan borçluluğunun devam edeceği belirtilmiştir. Bkz. Kılınç, Ahmet. “Mecelleye Göre Zamanaşımı: Uygulamada Görülen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri.” *Türkiye Adalet Akademisi Uluslararası Mecelle Sempozyumu Türkçe Tebliğleri*, 1. Baskı, Bursa Kültür A.Ş., Bursa, 2021, s. 137.

⁴² Erdem, Mehmet. *Özel Hukukta Zamanaşımı*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 350; Yıldırım, Hakan. *Kambiyo Senetlerinde Rehin Ciro*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 155; Kendigelen/ Kırca, s. 268; Eren, s. 1312.

⁴³ Oğuzman/ Öz, s. 587; Eren, s. 1327; Tekinay, s. 1030.

alacak, eksik bir borca dönüşecektir⁴⁴. Zira eksik borçta alacak maddi anlamda varlığını devam ettirmekle birlikte sadece bu alacağın tahsili için cebri icra ve dava yoluna başvurulamamaktadır⁴⁵.

Zamanaşımına ilişkin olarak TBK'nın 146 ilâ 161 maddeleri arasında genel hüküm niteliğinde düzenlemeler bulunmaktadır. TBK'nın 146. maddesi; "*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir*" hükmünü haizdir. Buna göre, genel olarak, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir; ancak kanunlarda başka zamanaşımı süreleri öngörülebilecektir. Bu kapsamda kambiyo senetleri bakımından da TTK'da özel zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir.

B. Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı Kavramı

TTK'nın 749 ilâ 751. maddeleri arasında poliçeye ilişkin, TTK'nın 814. maddesinde çeke ilişkin olarak özel zamanaşımı hükümleri düzenlenmiş; bonoya ilişkin ise TTK'nın 778/1-h maddesinde poliçe hükümlerine atıf yapılmıştır. Aynı şekilde TTK'nın 818/1-p maddesinde de çekte zamanaşımının kesilmesine dair poliçe hükümlerine atıf yer almıştır. Bu itibarla kambiyo senetleri söz konusu olduğunda zamanaşımı yönünden öncelikle özel hüküm niteliğindeki TTK hükümleri uygulanacak; özel hüküm bulunmayan hallerde ise genel hüküm niteliğindeki TBK hükümleri uygulanacaktır⁴⁶. Örneğin kambiyo senetlerinde zamanaşımını durduran sebeplere ilişkin TTK'da özel bir düzenleme yapılmadığından bu hususta TBK'nın 153. maddesinde yer alan genel hükümler uygulanacaktır.

Poliçe ve bonoda uygulanacak olan TTK'nın 749/1 maddesi gereğince; poliçede kabul eden muhataba, bonoda ise düzenleyene karşı ileri sürülebilecek istemler vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Öte yandan poliçe ve bonoda asli borçluların tabi olduğu üç yıllık zamanaşımı süresinden farklı olarak başvuru borçlusu durumundaki poliçede düzenleyen ve cirantalara, bonoda ise cirantalara başvurmak isteyen hamilin istemleri, protesto çekilmişse protesto tarihinden, protesto çekilmesine gerek olmayan hallerde vadenin geldiği tarihten itibaren bir yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır (TTK m. 749/2). Bununla birlikte bir cirantanın poliçede diğer cirantalarla düzenleyen aleyhine, bonoda diğer cirantalar aleyhine ileri süreceği istemler, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten (dava tarihinden) itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır (TTK m. 749/3).

Ödeme aracı olması nedeniyle çekte, poliçe ve bonodan farklı olarak zamanaşımına ilişkin özel düzenleme yapılmıştır. Zira çekte asli borçlu olmadığı için poliçe ve bonodan farklı olarak başvuru borçluları için ayrı bir süre düzenlemesine yer verilmemiştir. TTK'nın 814/1 maddesi gereğince; hamilin, cirantalarla düzenleyene ve diğer çek borçlularına karşı sahip olduğu başvurma hakları, ibraz süresinin bitiminden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Öte yandan çek borçlularından birinin diğerine karşı sahip olduğu başvurma hakları, bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı ileri sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl geçmekle

⁴⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Necip, vd. *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*. 7. Tıpkı Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 48; Tutumlu, Mehmet Akif. *Zamanaşımı Def'i*, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 47; Tekinay, s. 1030; Eren, s. 1328; Erdem, s. 7.

⁴⁵ Paksoy, Meliha Sermin. *Zamanaşımından Feragat (TBK m.160)*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 34; Erdem, s. 351.

⁴⁶ Ercan, s. 69; Oğuzman/ Öz, s. 587; Eren, s. 1327; Tekinay, s. 1035.

zamanaşımına uğrar (TTK m. 814/2). Görüldüğü üzere çekte vadenin yokluğu, asli borçlunun olmaması, ibraz süresine tabi olma, muhatabın banka olması gibi yapısal unsurlar zamanaşımı hükümlerinin de poliçe ve bonodan farklılaşmasına neden olmuştur. Bu kapsamda özellikle belirtilmelidir ki çekte öngörülen zamanaşımı süreleri içinde ilgililere başvurulabilmesi için her şeyden önce başvuru hakkının kaybedilmemiş olması gerekir⁴⁷. Başvuru hakkının kaybedilmemesi için de hamilin çeki ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz etmesi ve ödeme yapılmaması halinde bu durumu usulüne uygun olarak tespit ettirmesi gerekir. Dolayısıyla TTK’da öngörülen ibraz süresinin geçirilmiş olması halinde çekte başvuru borçlularının sorumluluklarının düşeceği için zamanaşımının da anlamı kalmayacaktır⁴⁸. Bu itibarla bono ve poliçeden farklı olarak “zamanaşımına uğramış bir çek” ifadesinden, ibraz süresi içerisinde ibraz edilmiş olup, TTK’nın 808. maddesi gereğince ödenmeme halinin resmi bir belge, protesto ile veya muhatap tarafından ibraz günü de gösterilmek suretiyle çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla veyahut da bir takas odasının çek zamanında teslim edildiği hâlde ödenmediğini tespit eden tarihli bir beyanıyla tespit edildiği senetlerin anlaşılması gerekmektedir.

Kambiyo senetleri, bünyesinde bir veya birden fazla kambiyo ilişkisini ve dolayısıyla kambiyo taahhüdünü barındıran senetlerdir. Kambiyo senedinin düzenlenmesi sırasında senedin türüne göre bir veya iki kambiyo ilişkisi bulunurken tedavül aşamasında bu sayı genellikle artmaktadır. Dolayısıyla kambiyo senetlerinde zamanaşımı bakımından her bir kambiyo ilişkisindeki kişilere ve durumlarına göre ayrı ayrı değerlendirme yapılması gerekir. Örneğin bonoda ödememe protestosunun varlığı halinde lehtar, hamile karşı bir yıllık zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle ileri sürebileceği zamanaşımı def’ini ödeme yapan cırantaya karşı ileri süremeyecek ve rücu sorumluluğu devam edecektir⁴⁹.

C. Zamanaşımının Kambiyo Senedi Üzerindeki Etkisi

“Zamanaşımına uğramış kambiyo senedi” kavramından genel olarak kanunda belirtilen sürelerin tamamlandığı fakat borçlu tarafından henüz zamanaşımı def’inin ileri sürülmediği aşamadaki kambiyo senedi anlaşılmaktadır⁵⁰. Ancak öğretide ve uygulamada “zamanaşımına uğramış

⁴⁷ Aksu, Raziye. “Yargıtay Kararları Işığında Çekte Zamanaşımına İlişkin Düzenlemelerin İncelenmesi.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, C. 13, S. 1, 2023, s. 629; Ülgen, s. 354; Öztan, s. 1360; Kendigelen/ Kırca, s. 336.

⁴⁸ Narbay, Şafak/ Çelik, Ferhat. “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği.” *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 167, 2016, s. 6069; Okan, s. 59; Aksu, s. 630.

⁴⁹ Ercan, s. 77; Aksu, s. 633.

⁵⁰ Poliçede sebepsiz zenginleşmenin düzenlendiği TTK’nın 732. maddesinde, poliçenin zamanaşımına uğramasından bahsedilmiş ve sebepsiz zenginleşme davasında zamanaşımı, poliçenin zamanaşımına uğradığı tarihi takip eden tarihten itibaren bir yıl olduğu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden de esasında “zamanaşımına uğramış kambiyo senedi” kavramından kanunda belirtilen sürelerin tamamlandığı, fakat borçlu tarafından henüz zamanaşımı def’inin ileri sürülmediği aşamadaki kambiyo senedi kastedilmektedir. Bkz. Öztan, s. 912; Poroy/ Tekinalp, s. 291; Kendigelen/ Kırca, s. 269; Ayrıca Bkz. Y. 11. HD., E. 2021/5604, K. 2023/114, T. 10.01.2023 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...dava konusu bononun 30.04.2005 vade tarihini taşıdığı, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun (6762 sayılı Kanun) 690 ıncı maddesinin yollamasıyla 661 inci maddesi uyarınca hamilin bonoyu düzenleyene karşı açacağı davalarda zamanaşımı süresinin vadeden itibaren üç yıl olduğu, 3 yıllık zamanaşımı süresinin takibin yenilendiği tarihten önce 26.10.2010 tarihi itibarıyla dolduğu ve davaya konu bononun kambiyo vasfını yitirdiği, 6762 sayılı Kanun’un 644 üncü maddesi uyarınca zamanaşımına uğrayan bonolara dayalı sebepsiz zenginleşme davasının bononun zamanaşımına uğradığı tarihten itibaren bir yıllık zamanaşımı süresi içinde açılması gerektiği, bononun 26.10.2010 tarihinde

kambiyo senedi” kavramından kanunda belirtilen sürelerin tamamlanmasıyla birlikte borçlu tarafından zamanaşımı def’inin ileri sürülmesinden sonraki kambiyo senedinin de kastedildiği görülmektedir. Bu iki aşamanın sonuçları oldukça farklı olduğundan “zamanaşımına uğramış kambiyo senedi” ifadesinden anlaşılması gerekenin ne olduğunun açıklığa kavuşturulması gerekir.

Kanunda zamanaşımı süresi olarak düzenlenmiş olan sürenin geçmesiyle borçlu sadece alacaklıya karşı zamanaşımı def’i ileri sürme hakkı elde etmektedir⁵¹. Belirlenen zamanaşımı süresinin geçmesiyle birlikte, alacak hakkı konusunda farazi bir zayıflama olsa da alacaklı, kanunun kendisine verdiği tüm yetkileri hâlâ kullanabilir, alacağını tahsil için cebri icra veya dava yoluna başvurabilir⁵². Her ne kadar hakkın farazi olarak zayıflamış olması ve borçlunun zamanaşımı def’i ileri sürme hakkı elde etmesi nedeniyle cebri icra veya dava yoluna başvurmada tereddütler yaşanacak olsa da borçlunun zamanaşımı def’inde bulunmama ihtimali karşısında alacaklının cebri icra veya dava yoluna başvurması her zaman yararına olacaktır. Bu kapsamda bir kambiyo senedi alacağı için kanunda belirtilen zamanaşımı süreleri geçmiş olsa da bu kambiyo senedine dayanılarak kambiyo senetlerine özgü takip talebinde bulunulabilir veya mahkemede dava açılabilir. Kambiyo senetlerine özgü takip talebinde bulunulduğunda 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun (İİK) 168/1 maddesi gereğince; icra memuru senedin kambiyo senedi olduğunu ve vadesinin geldiğini görürse, borçluya senet sureti ile birlikte hemen bir ödeme emri gönderir. Başka bir deyişle kambiyo senetlerine özgü bir takip talebinde bulunulduğunda icra memuru, sadece senedin kambiyo vasfını taşıyıp taşımadığını, takipte bulunanın bu yola başvurma hakkının olup olmadığını ve senet vadesinin gelip gelmediğini inceleyecektir⁵³. Görüldüğü üzere icra memurunun veya hâkimin zamanaşımı süresinin geçtiğini resen gözetmesi veya karşı tarafa hatırlatması mümkün değildir (TBK m. 161).

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedine ilişkin kendisine ödeme emri gönderilen borçlu, beş gün içerisinde bir dilekçe ile icra mahkemesine alacağın zamanaşımına uğradığı yönünde itirazda bulunabilecektir (İİK m. 168/5). Bu itiraz, icra hâkimi tarafından değerlendirilir. Ayrıca icra hâkimi, borçlunun zamanaşımı itirazını alacaklının ibraz ettiği kambiyo senedindeki tarihe göre varit görür ve alacaklı da zamanaşımının kesildiğini veya tatil edildiğini resmi veya imzası ikrar edilmiş bir belge ile ispat edemezse, itirazın kabulüne; aksi halde reddine karar verir (İİK m. 169/a-4). İtirazın kabulü kararı ile takip durur; alacaklının genel hükümlere göre dava açma hakkı mahfuzdur (İİK m. 169/a-5).

Kural olarak icra mahkemesi kararlarının kesin hüküm teşkil etmemesi nedeniyle icra mahkemesinin zamanaşımı def’ini haklı bulması, hamilin aynı kambiyo senedine dayanarak genel mahkemelerde dava açmasına engel değildir⁵⁴. Bu itibarla kambiyo senedine dayanarak açılan davada borçlunun zamanaşımı def’inde bulunması halinde mahkeme, borçlunun bu savunmasını haklı

zamanaşımına uğradığı, huzurdaki davanın ise 1 yıllık zamanaşımı süresi dolduktan çok sonra 26.09.2019 tarihinde açıldığı, ... davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği... ”.

⁵¹ Erdem, s. 350; Kendigelen/ Kırca, s. 268; Eren, s. 1312.

⁵² Konuralp, Haluk. *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı*. Tıpkı Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 67; Kocayusufoğlu, s. 54; Ercan, s. 86.

⁵³ Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim/ Erdoğan, Ersin. *İcra ve İflas Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 372-373.

⁵⁴ Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, s. 373; Susuz, s. 145.

görürse davanın reddine karar verir⁵⁵. Böylece borçlunun zamanaşımı def'ini ileri sürmesiyle birlikte alacak, maddi anlamda varlığını devam ettirecek ancak eksik borç haline gelecektir. Alacaklı artık kambiyo hukuku kapsamında cebri icra veya dava yoluna başvurma haklarından mahrum kalacaktır⁵⁶.

Görüldüğü üzere “zamanaşımına uğramış kambiyo senedi” kavramı ile kanunda belirtilen sürelerin tamamlandığı fakat kambiyo senedine konu alacak yönünden borçlu tarafından henüz zamanaşımı def'inin ileri sürülmediği aşamadaki kambiyo senedi kastediliyor ise bu durumda alacaklı halen kambiyo hukuku kapsamında alacağını cebri icra veya dava yoluyla talep hakkına sahip olduğundan senedin kambiyo vasfına sahip olduğu hususu genel olarak öğreti⁵⁷ ve uygulamada⁵⁸ kabul edilmektedir⁵⁹. Dolayısıyla “zamanaşımına uğramış kambiyo senedi” kavramından kanunda belirtilen sürelerin tamamlanması sonrasında borçlu tarafından zamanaşımı def'inin ileri sürülmesinden sonraki kambiyo senedinin anlaşılması daha anlamlı olacaktır. Zira bu aşamada artık alacaklı, kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunamayacaktır.

Zamanaşımı def'inin ileri sürülmesinden sonra kambiyo hukukuna dayanılamayacak olması nedeniyle “zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin” kambiyo vasfını kaybedip kaybetmeyeceği hususu üzerinde de durulması gerekir. Öğretide bir görüş⁶⁰ kanunda belirtilen zamanaşımı süresinin geçmesiyle alacaklının kambiyo hukuku kapsamında cebri icra veya dava yoluna başvurabileceğini, ancak zamanaşımı def'iyle birlikte alacaklının artık kambiyo hukukuna dayanamayacak olması nedeniyle “zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin” kambiyo vasfını kaybedeceğini belirtmektedir. Öğretideki bir diğer görüş⁶¹ ise kanunda belirtilen zamanaşımı süresinin geçmesiyle birlikte borçlunun zamanaşımı def'inde bulunması üzerine alacaklının kambiyo senedine dayalı

⁵⁵ Atalı/ Ermenek/ Erdoğan, s. 373; Susuz, s. 146.

⁵⁶ Ergün, Mevci. *Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1989, s. 53-54; Mutluay, M. Kemal. “Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri.” *Yargıtay Dergisi*, C. 6, S. 4, 1980, s. 565; Uyar, s. 24.

⁵⁷ Doğan, Ayşe Albayrak. “Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu’nun 2019/1-8 Sayılı 25.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi”. *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, Tebliğler-Tartışmalar*. Ed. Arslan Kaya vd., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 204-205; Konuralp, s. 67; Erdem, s. 350-351; Kendigelen/ Kırca, s. 268; Eren, s. 1312; Susuz, s. 150; Öztan, s. 879.

⁵⁸ Y. HGK., E. 2017/937, K. 2021/357, T. 25.03.2021 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...hamil, bonoya ilişkin zamanaşımı süresinin geçmesi hâlinde dahi bonoya dayanarak borçluya karşı takip yapabilir veya genel mahkemelerde alacak davası açabilir. Ancak borçlunun zamanaşımı def'inde bulunması hâlinde, alacaklı kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını yitirecektir. Bu durum, bonoya ilişkin zamanaşımı süresinin geçmesi ile değil, borçlunun zamanaşımı def'inde bulunması ile ortaya çıkmaktadır...”.

⁵⁹ Genel kabulün aksine öğretide ÖZKAN, hamilin zamanaşımı sürelerini kaçırmasıyla kambiyo senedi niteliğinin ortadan kalkacağını, zira TTK’nın 732. maddesi kapsamında sebepsiz zenginleşme davası için kambiyo hukukundan doğan hiçbir hakkın varlığını sürdürmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Özkan, Ömer. “Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası.” *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı*, Ed. Hayri Domaniç, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1999, s. 521.

⁶⁰ Uslu, Kazım Menderes. *Yeni TTK Yasa Tasarısı Nazara Alınarak Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 266; Demir, Ömer Faruk. “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Delil Değerinin Delil Başlangıcı Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi.” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 2, 2024, s. 666; Susuz, s. 145; Doğan, s. 205; Konuralp, s. 67; Aksu, s. 660.

⁶¹ Bozgeyik, Hayri. *Poliçede Müracaat Hakkı*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 176; Kayış, Ferhat. “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 144, 2018, s. 79; Yasan, Mustafa. *Yeni Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri ile de Karşılaştırmalı Olarak Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 90; Öztan, s. 876; Kaya, s. 422; Ercan, s. 87.

olarak cebri icra veya dava yoluna başvurmamasının senedin kambiyo vasfını etkilemeyeceğini, örneğin zamanaşımı def'i ileri sürülsün veya sürülmesin zamanaşımına uğramış kambiyo senedine dayalı olarak TTK'nın 732. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme davası açılabileceğini, bu davanın kambiyo hukuku kapsamında bir dava olduğunu ve bu durumun zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin kambiyo vasfını kaybetmediğinin göstergesi olduğunu belirtmektedir.

Yargıtay kararlarında da genel olarak kanunda belirtilen zamanaşımı sürelerinin geçmesiyle birlikte borçlu tarafından henüz zamanaşımı def'inin ileri sürülmediği aşamada kambiyo senedi vasfının devam ettiği⁶², alacaklının (hamilin) kambiyo hukuku kapsamında talepte bulunabileceği, ancak zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi sonrasında artık kambiyo hukukuna dayanılamayacağı için zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin kambiyo vasfını kaybedeceği belirtilmektedir⁶³. Bu hususta Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2019 tarihli ve 2019/1 Esas, 2019/8 Karar sayılı kararı, Yargıtay'ın görüşünü yansıtmaya açısından özel öneme sahiptir. Anılan kararın sonuç kısmında; zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihinin; temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya açılan bir davada temerrüde esas alınamayacağına karar verilmiştir. Sonuç kısmında “zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek” ifadesi yer alsa da kararın gerekçesinde; bononun Kanun'da belirtilen zamanaşımı süresinin geçmesi ile birlikte kendiliğinden kambiyo senedi vasfını kaybetmeyeceği, ancak borçlunun zamanaşımı definde bulunması halinde bononun kambiyo senedi vasfını kaybedeceği belirtilmiştir⁶⁴.

Kanaatimizce kanunda belirtilen zamanaşımı süresinin geçmesiyle birlikte borçlunun da

⁶² Y. 11. HD., E. 2020/2929, K. 2021/1141, T. 11.02.2021 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Davacı vekili, davalının davacılar aleyhine zamanaşımına uğramış bono nedeniyle takip yaptığını, davacıların satım sözleşmesi sırasında verilen bonodan müteselsil kefil (avalist) olarak sorumlu olduklarını, bonoların zamanaşımına uğraması nedeniyle davacılar aleyhine takip yapılamayacağını ileri sürerek davacıların davalıya borçlu olmadıklarının tespitini... talep ve dava etmiştir... davacıların herhangi bir sebeple menfi tespit davası açabilecekleri, zamanaşımı def'inin ise takip veya dava sırasında ileri sürülmesi gerektiği, süresinde ileri sürülmeyen hakkın yitirileceği, davacıların genel haciz yoluyla takibe itiraz süresini kaçırarak ayrı bir dava yoluyla zamanaşımı def'ini ileri süremeyeceği...”.

Yargıtay'ın bazı kararlarında kambiyo senetleri için kanunda öngörülen sürelerin geçmesiyle birlikte senedin kambiyo vasfını kaybettiği belirtilmiştir. Bkz. Y. 11. HD., E. 2020/3093, K. 2021/4249, T. 29.04.2021 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...davanın sadece avalist ... yönelik açılmış olduğu, bonodaki üç yıllık zamanaşımı süresi takip tarihinden önce sona erdiğinden davalı ... avalist olarak sorumluluğu sona ermiş olup, kambiyo vasfı sona ermiş bir bonoya dayalı olarak avaliste karşı takip yapılamayacağı...”.

⁶³ Y. HGK., E. 2017/937, K. 2021/357, T. 25.03.2021 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Zamanaşımına uğrayan bir bono kambiyo senedi vasfını kaybettiği için kambiyo hukukunun tanıdığı özel imkânlardan yararlanamayacak ve hatta adi senede dahi dönüştürülecektir. Zira zamanaşımına uğrayan bono fiziki olarak ortada olsa bile maddi hukuk anlamında artık hiçbir şey ifade etmemekte sadece ispat hukuku alanında delil başlangıcı olarak kabul edilmektedir...”.

Y. 11. HD., E. 2024/2338, K. 2024/7360, T. 21.10.2024 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...zamanaşımına uğramış bonoda aval verenin sorumluluğunun kendiliğinden sona ermiş olmasına göre...”.

⁶⁴ Y. İBK., E. 2019/1, K. 2019/8, T. 25.12.2019 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Hemen belirtilmelidir ki, bonoya ilişkin zamanaşımı süresinin geçmesi ile birlikte bonoya dayalı talep hakkı kendiliğinden sona ermemektedir... Bu itibarla hamil, bonoya ilişkin zamanaşımı süresinin geçmesi hâlinde dahi, bonoya dayanarak borçluya karşı takip yapılabilir veya genel mahkemelerde alacak davası açabilir. Ancak borçlunun zamanaşımı definde bulunması hâlinde, alacaklı kambiyo hukukundan kaynaklanan haklarını yitirecektir. Bu durum, bonoya ilişkin zamanaşımı süresinin geçmesi ile değil, borçlunun zamanaşımı definde bulunması ile ortaya çıkmaktadır. Borçlu süresi içinde zamanaşımı definde bulunmazsa söz konusu bono, hamile, zamanaşımına uğramamış bir bononun sağladığı tüm imkânları sağlayacaktır...”.

zamanaşımı def'inde bulunması üzerine alacaklı, sadece kambiyo ilişkisi kapsamında cebri icra veya dava yoluna başvuramaz; senedin kambiyo vasfı zamanaşımı def'inden etkilenmez. Zira zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi hakkın maddi varlığını etkileyen bir unsur değildir; bu def'inin ileri sürülmesi hakkın cebri icra veya dava yoluyla talep edilebilirliği üzerinde sonuçlar doğurur. Dolayısıyla zamanaşımı def'inin ileri sürülmesiyle birlikte taraflar arasındaki kambiyo ilişkisi varlığını sürdürürken; bu ilişkiden kaynaklanan kambiyo alacağı yönünden devletin himayesinden yararlanma ayrıcalığının kaybedilmesi söz konusu olmaktadır⁶⁵. Kambiyo alacağı hakkı, kıymetli evraka dair teorilerden sözleşme teorisine⁶⁶ göre, temel ilişki ve bu ilişkinin tarafları arasında ifa için yapılan sözleşme çerçevesinde kambiyo senedinin düzenlenmesi ve bu senedin düzenleyen tarafından lehtara verilmesiyle doğar. Zamanaşımı def'inin kambiyo senedinden doğan alacak hakkı üzerinde etkili olabilmesi için bu hakkın aynı zamanda maddi varlığını da kaybetmiş olması gerekir⁶⁷. Başka bir deyişle nasıl ki kambiyo ilişkisi kapsamında alacak hakkının meydana gelmesi için tarafların birbirine uygun iradeleri çerçevesinde Kanunda belirtilen unsurları taşıyan kambiyo senedinin düzenlenmesi ve lehtara teslim edilmesi gerekiyor ise kambiyo vasfının sona erdiğinden bahsedebilmek için de hakkın maddi varlığının sona ermesi gerekir. Bu itibarla zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi ile hakkın maddi varlığının sona ermesi söz konusu olmadığından “zamanaşımına uğrayan kambiyo senedinin” kambiyo vasfının da kaybolduğundan söz edilemez.

III. KAMBYO SENEDİNİN TEMEL İLİŞKİDE İSPAT GÜCÜ

A. Kambiyo Senetlerinde Soyutluk

Borç sözleşmeleri sebebe bağlı (illi) işlemler olup bu sözleşmelerin geçerliliği, sebebi oluşturan temel işlemin geçerliliğine bağlıdır⁶⁸. Öte yandan taraflar borç sözleşmesini sebebinden soyutlayarak bağımsız bir hale getirebilirler⁶⁹. Nitekim TBK'nın 18. maddesi; “*Borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir*” hükmünü haizdir. Buna göre taraflar yapmış oldukları bir borç sözleşmesinde (borç tanımada) bunun sebebini (temeldeki ilişkiyi) göstermeyerek soyut bir hukuki işlem yapabilirler⁷⁰. Yine TBK'nın 555. maddesinde düzenlenen havale de soyut bir hukuki işlem ifade etmektedir. Zira havale gönderen ve havale gönderilen arasındaki temel ilişki sebep gösterilmeksizin sadece havale gönderilene ödeme yetkisinin verilmesi havalenin soyut bir hukuki işlem olduğunu göstermektedir⁷¹. Dolayısıyla taraflar yapmış oldukları bir borç

⁶⁵ von Tuhr, s. 687; Eren, s. 1312.

⁶⁶ Kıymetli evrak teorileri kapsamında ileri sürülen başlıca görüşler arasında, kreasyon teorisi, akit teorisi ve hukuki görünüş ilkesiyle güçlendirilmiş akit teorisi yer almaktadır. Türk hukukunda hâkim görüş durumunda olan “hukuki görünüş ilkesiyle güçlendirilmiş akit teorisi”nde de belirtildiği gibi hak, kural olarak sözleşme kapsamında doğmaktadır. Hakkın hangi anda doğduğuna ilişkin tartışmalar ise kreasyon ve akit teorileri arasında yaşanmaktadır. Kreasyon teorisine göre kanunda belirtilen unsurları taşıyan bir senet üzerine düzenleyen imza atmasıyla birlikte kambiyo senedi ve ondan doğan hak meydana gelmektedir. Akit teorisine göre ise hak tarafların arasında kurulacak bir sözleşmeden doğmaktadır. Dolayısıyla senedin tek başına hazırlanması ve düzenleyen tarafından imzalanması yeterli değildir. Ayrıca aynı sözleşme kapsamında senedin lehtara teslim edilmesi gerekmektedir. Bkz. Öztan, s. 103-109; Poroy/ Tekinalp, s. 61; Pulaşlı, s. 45-47; Kendigelen/ Kırca s. 78-81; Bozer/ Göle, s. 23.

⁶⁷ Ercan, s. 80; Demirayak Ünal, s. 563.

⁶⁸ Eren, s. 191; Oğuzman/ Öz, s. 207; Tekinay, s. 137.

⁶⁹ Eren, s. 191; Oğuzman/ Öz, s. 207; Tekinay, s. 137.

⁷⁰ Eren, s. 191; Oğuzman/ Öz, s. 209; Tekinay, s. 137.

⁷¹ Yavuz, Cevdet/ Acar, Faruk/ Özen, Burak. *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 10. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul,

sözleşmesinde (borç tanınmasında veya havalede) temel ilişkiyi göstermeyebilirler. Öğretide temel ilişkinin gösterilmediği, ancak temel ilişki ile bağlantının devam ettiği bu borç ilişkilerini ifade etmek için “şekli anlamda soyut borç” kavramı kullanılmaktadır⁷².

Kambiyo senetlerindeki soyutluk ise senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkinin senetten anlaşılmamasını, kambiyo ilişkisinin temel ilişkiden bağımsız bir varlığa kavuşmasını ifade etmektedir⁷³. Yukarıda da bahsedildiği üzere her kambiyo ilişkisinin altında mutlaka bir temel ilişki bulunmaktadır. Temel ilişki olmadan kambiyo senedinin düzenlenmesi düşünülemez. Ancak kambiyo senedinin metninden temel ilişkinin ne olduğunun anlaşılmaması gerekir. Başka bir deyişle kambiyo senedinin düzenlenmesiyle birlikte temel ilişkinin renkleri artık bu senetten anlaşılamayacaktır⁷⁴. Dolayısıyla kambiyo senedinin düzenlenmesiyle birlikte tamamen renksiz bir alacak hakkının söz konusu olduğu, temel ilişkiden bağımsız bir durum ortaya çıkmaktadır⁷⁵. Borçlandırıcı işlem temel ilişkiden bağımsız olduğu için kazandırmanın geçerliliğinin temel ilişkinin geçerliliğine bağlı olmayan borç ilişkilerine öğretide “maddi anlamda soyut borç” denilmektedir⁷⁶. Görüldüğü üzere şekli anlamda soyut borçta, borcun sebebi gösterilmemekte ancak borcun temel ilişkiyle bağlantısı devam etmektedir. Oysa maddi anlamda soyut borçta, borcun sebebi gösterilmemekle birlikte temel ilişkiden bağımsız bir durum ortaya çıkmakta, temel ilişkiyle bağlantısı oldukça zayıflamaktadır⁷⁷.

Kambiyo senetlerinde soyutluk TTK’da özel olarak düzenlenmiştir. Poliçenin unsurlarını düzenleyen TTK’nın 671/1-b maddesindeki “Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale” ifadesi ile bu husus kastedilmektedir. Aynı hüküm çek hakkındaki TTK’nın 780/1-b maddesinde de yer almıştır. Yine bononun unsurlarının düzenlendiği TTK’nın 776/1-b maddesinde “Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi” ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla senetteki havalenin veya ödeme vaaadinin temel ilişkiyle bağlantısının kurulması halinde bu senetler kambiyo vasfını kazanamayacaktır.

Kambiyo senetlerindeki alacak, temel ilişkiden bağımsız bir varlığa sahip olduğundan alacaklının talebini sadece bu senede dayandırması yeterlidir; senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkinin varlığını ve mahiyetini ispat yükümlülüğü yoktur⁷⁸. Dolayısıyla geçerli bir temel ilişki olmadığının ispatı ve bu husustaki kişisel def’ileri ileri sürme hususu borçluya bırakılmaktadır. Bu duruma öğreti ve uygulamada “ispat soyutluğu” adı verilmektedir⁷⁹. Bu itibarla hem “şekli anlamda

2014, s. 1336; Özakman, Cumhur. “Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 41, S. 1-2, 1975, s. 266; Günergök, Özcan. *Havale İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995. s. 34.

⁷² Sayhan, İsmet. *Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 52; Eren, s. 191; Karlı, s. 70; Ülgen, s. 101

⁷³ Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 19. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2022, s. 8; Öztan, s. 373; Ülgen, s. 101; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 39.

⁷⁴ Öztan, s. 373; Ülgen, s. 101; Eren, s. 192.

⁷⁵ Öztan, s. 373; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 39.

⁷⁶ Bahtiyar, s. 8; Eren, s. 192; Karlı s. 70.

⁷⁷ Bahtiyar, s. 8; Eren, s. 192; Karlı s. 70.

⁷⁸ Öztan, s. 373; Ülgen, s.103; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 40.

⁷⁹ Eren, s. 192; Öztan, s. 373; Ülgen, s.103; Bahtiyar, s. 8; Karlı, s. 71; Tekinay, s. 140; Oğuzman/ Öz, s. 210.

soyut borç” hem de “maddi anlamda soyut borç” söz konusu olduğunda ispat soyutluğu kendini ispat yükünün yer değiştirmesi olarak göstermektedir⁸⁰. Başka bir deyişle normal şartlarda alacaklının üzerinde olan “geçerli bir hukuki sebebin bulunduğunu” ispat yükü, ispat soyutluğu sayesinde yer değiştirmektedir⁸¹. Zira “şekli anlamda soyut borç” ve “maddi anlamda soyut borç” halinin temelini oluşturan TBK’nın 18. ve 555. maddesi gereğince sebebi gösterilmeyen borç tanınmasının/vaadinin veya havalenin geçerli bir hukuki sebebe dayandığına dair kanuni bir karine bulunmaktadır⁸².

Kambiyo senetlerinde temel ilişkiden bağımsız bir alacak söz konusu olsa da borçlu ispat soyutluğu nedeniyle üzerinde olan ispat yükü kapsamında bu temel ilişkiden kaynaklanan def’ileri alacaklıya karşı ileri sürebilecektir. Başka bir deyişle ispat soyutluğu kapsamında kambiyo senedi borçluları, kendilerinin de taraf olduğu temel ilişkisi nedeniyle alacaklısına (kendi akidine) karşı, temel ilişkiden doğan def’ileri ileri sürebilecektir⁸³. Kambiyo senedinin üçüncü kişilere devredildiği durumda ise borçlu kendi temel ilişkisinden kaynaklanan def’ileri kural olarak iyiniyetli üçüncü kişiye karşı ileri süremeyecektir⁸⁴. Temel ilişkisinden kaynaklanan def’ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesinin temel nedeni kambiyo senetlerinin soyutluğu değil⁸⁵, bu senetlerde kamu güvenliğine sahip olma ilkesinin geçerli olmasından kaynaklanmaktadır⁸⁶. Zira özellikle tedavül kabiliyetinin oldukça yüksek olduğu emre ve hamiline yazılı kambiyo senetlerinde kamu güvenliğine sahip olma ilkesi söz konusu olduğundan senetlerin üçüncü kişilere devredilmesiyle kamu güvenliğine sahip olma ilkesi birlikte değerlendirilmelidir⁸⁷. TTK’nın 687/1 maddesi; “*Policeden dolayı kendisine başvurulanan kişi, düzenleyen veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def’ileri başvuran hamile karşı ileri süremez; meğerki, hamil, poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun.*” hükmünü haizdir. Dolayısıyla kambiyo senetlerinde üçüncü kişilere karşı temeldeki ilişkinin ileri sürülmesi önlenmiş, kamu güvenliğine sahip olma ilkesinden hareketle bunun sınırı “bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olma” ile belirlenmiştir⁸⁸.

⁸⁰ Öztan, s. 373; Ülgen, s.102.

⁸¹ Ülgen, s. 103; Öztan, s. 373; Eren, s. 192; Karlı, s. 71; Tekinay, s. 140; Oğuzman/ Öz, s. 210.

⁸² Ebenroth/ Boujong, Kap. 3. Teil 1. B. II, Rn. 25; Eren, s. 196; Tekinay, s. 140.

⁸³ Ülgen, s. 103; Eren, s. 192; Öztan, s. 373; Karlı, s. 71; Tekinay, s. 140; Oğuzman/ Öz, s. 210; Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 40.

⁸⁴ İnan, Nurkut. *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*. 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1969, s. 103; Sönmez, Numan Sabit. *Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 28; Adıgüzel, Burak. “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket.” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 4, S. 2, s. 130; Öztan, s. 375; Kendigelen/Kırca, s. 124; Bahtiyar, s. 20; Sayhan, s. 110; Ülgen, s.102.

⁸⁵ Öğretide ÜLGİN, kambiyo senedinin üçüncü kişilere ciro edilmesi durumunda temel ilişkisinden kaynaklanan def’ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesinin nedeninin kambiyo senetlerinin soyutluğu olarak açıklamaktadır. Bkz. Ülgen, s. 102; KINACIOĞLU ise temel ilişkisinden kaynaklanan def’ilerin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülememesini kambiyo taahhüdünün temel borç ilişkisinde bağımsız bir borç doğurmasına dayandırmaktadır. Bkz. Kınacıoğlu, s. 108.

⁸⁶ Ebenroth/ Boujong, Kap. 3. Teil 1. B. II, Rn. 26; İnan, s. 103; Öztan, s. 375; Kendigelen/ Kırca, s. 124; Sayhan, s. 110; Sönmez, s. 28; Adıgüzel, s. 130.

⁸⁷ Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 1, Rn. 40; Ercan, s. 111.

⁸⁸ Y. HGK., E. 2017/612, K. 2020/258, T. 05.03.2020 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...ihtilafın çözümlenebilmesi için hangi hâllerde varlığının kabul edilmesi gerektiği yönünde yasal düzenleme olmayan, kanun

Görüldüğü üzere ispat soyutluğundan yararlanılabilmesi için alacaklının talebini elindeki senede dayandırması gerekir. Alacaklı bu senede dayanmakla birlikte senedin düzenlenmesine sebep olan temel ilişkiyi de belirterek talepte bulunsada dahi senede ve senedin tabi olduğu hukuka dayandığı için ispat soyutluğundan yararlanabilecektir. Şekli anlamda soyut borç niteliğinde olan yazılı bir borç tanınması/vaadi veya havalede sadece senette borcun sebebi gösterilmemektedir, ancak senedin temel ilişkiyle bağlantısı halen devam etmektedir⁸⁹. Maddi anlamda soyut borç niteliğinde olan kambiyo senetlerinde ise borcun sebebi gösterilmemekle birlikte temel ilişkiden bağımsız bir durum ortaya çıkmaktadır⁹⁰. Bu durumda alacaklının elindeki senede dayanmadan sadece temel ilişkiye dayanarak talepte bulunması durumunda, TBK'nın 18. ve 555. maddelerindeki kanuni karineye dayanılmadığı için, ispat soyutluğundan da yararlanması da mümkün olmayacaktır.

Hemen belirtmelidir ki şekli anlamda soyut borç niteliğinde olan yazılı bir borç tanınması/vaadi veya havale ile talepte bulunan alacaklı sadece temel ilişkiye dayanmış ise genel kural gereğince ispat yükü kendi üzerinde olacak, ancak elindeki senedin temel ilişkiyle bağlantısı devam ettiğinden, bu senede ispat hukuku kapsamında adi senet olarak dayanabilecektir⁹¹. Zira bu senet borcun sebebini içermese de, temel ilişkiyle bağlantısı devam ettiği için temel ilişkinin delili niteliğinde olacaktır. Oysa maddi anlamda soyut borç niteliğinde olan kambiyo senetlerinde bu husus, kambiyo senetlerinin temel ilişkiden bağımsız olmaları nedeniyle özellik arz etmektedir. Zira alacaklının, elindeki kambiyo senedine dayanmadığı⁹² veya dayanamadığı bir halde, temel ilişkiye dayanarak talepte bulunması durumunda ispat yükü kendi üzerinde olan alacaklının, kambiyo senedine adi senet olarak dayanamayacak olmasının altında senedin kambiyo vasfını kazanmış olması ve bu senedin temel ilişkiden bağımsız başka bir alacağı belirtmesi yatmaktadır.

B. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Temel İlişkide İspat Gücü

Kambiyo senedinin ifa uğruna düzenlendiği durumda alacaklı, temel ilişkiden doğan alacakla yarışan ancak ondan bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde etmiş olur⁹³. Kambiyo ilişkisinden doğan bu ikinci alacak hakkı temel ilişkiden ayrı bir sözleşmeye dayanmaktadır⁹⁴. Bu nedenle temel ilişkinin

koyucunun takdiri hâkime bıraktığı “bile bile borçlunun zararına hareket” (TTK m.599) kavramı ve bu durumun ispatı hususuna değinmek yararlı olacaktır. Kambiyo senetlerinde kamu itimadına mazhar olma ilkesi çerçevesinde ortaya çıkmış olan şahsi def’ilerin sonraki hamillere ileri sürülememesinin bir istisnası olan bu kavram, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinde düzenlenen iyi niyet kuralı ile ilişkilidir...”

⁸⁹ Eren, s. 191; Sayhan, s. 52; Karlı, s. 70; Ülgen, s. 101.

⁹⁰ Eren, s. 192; Sayhan, s. 52; Karlı, s. 70; Ülgen, s. 101.

⁹¹ Eren, s. 191; Sayhan, s. 52; Karlı, s. 70.

⁹² Alacaklının elinde kambiyo senedi varken ve kambiyo hukuku kapsamında talepte bulunması mümkünken sadece temel ilişkiye dayanması uygulamada görülen bir durum değildir, bu durum sadece teorik bir tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira alacaklı kambiyo senedine dayanabilecekken temel ilişkiye dayanması durumunda kambiyo senedini zedelemekten geri vermek ve böylece kambiyo ilişkisini sonlandırmak zorundadır. Bkz. Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7; Ülgen, s. 100; Kendigelen/ Kırca, s. 271; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Alacaklının elinde kambiyo senedi varken temel ilişkiye dayanması sadece kambiyo senedine zamanaşımı def’i nedeniyle veya örneğin çekin ibraz edilmemesi nedeniyle başvuru hakkının düşmesinde olduğu gibi başvuru borçlularına başvurulamaması durumunda bir anlam ifade edecektir. Bkz. Ercan, s. 169.

⁹³ Susuz, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Domaniç, s. 14; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415; Demiryak Ünal, s. 558; Ülgen, s. 100.

⁹⁴ Susuz, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Domaniç, s. 14; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415; Demiryak Ünal, s. 558; Ülgen, s.

yanında kambiyo ilişkisinin kurulmasıyla birlikte iki farklı sözleşme ve iki farklı dava sebebi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla iki farklı dava sebebi söz konusu olduğu için alacaklı kambiyo hukuku kapsamında bu dava sebebine dayanarak talepte bulunabileceği gibi temel ilişki kapsamında bu ilişkiden kaynaklanan dava sebebine dayanarak da talepte bulunabilir⁹⁵.

Dava sebebi, bir davanın açılmasına neden olan ve talep sonucunu haklı göstermek için gerekli olan maddi fiil veya hukuki işlemler şeklinde ortaya çıkan vakılardır⁹⁶. HMK'nın 119/1-e maddesi gereğince dava dilekçesinde; "davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetleri" yer almalıdır⁹⁷. Dolayısıyla alacaklı kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunacaksa dava sebebi olarak kambiyo ilişkisindeki vakıaları ileri sürmesi, temel ilişkiye dayanarak talepte bulunacaksa dava sebebi olarak temel ilişkideki vakıaları ortaya koyması gerekecektir. Bununla birlikte kambiyo senedinin vadesi gelince alacaklı ister temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek temel ilişkiye, isterse kambiyo ilişkisindeki dava sebebini ileri sürerek kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunabilecek ise de uygulamada genellikle alacaklının kambiyo hukukuna dayanarak alacağına daha çabuk kavuşması söz konusu olduğundan temel ilişkiye dayanarak talepte bulunulmadığı görülmektedir. Alacaklı tarafından kambiyo hukukuna dayanılarak talepte bulunulduğu durumda kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin geçmesi ve borçlunun da zamanaşımı def'inde bulunması halinde artık kambiyo hukukuna dayanılamayacak; ya TTK'nın 732. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme sebebini ya da temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek borçludan talepte bulunulabilecektir⁹⁸. Özellikle kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması üzerine alacaklı tarafından temel ilişkiye dayalı bir takip başlatılması veya dava açılması durumunda bu hukuki ilişkiye dair vakıaları ispatlaması gerekir. Başka bir deyişle alacaklı artık kambiyo senedine dayanmadığı için ispat soyutluğundan da yararlanamayacak; dolayısıyla ispat yükü alacaklının üzerinde olacaktır⁹⁹. Bu itibarla alacaklının elinde bulunan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı bakımından hangi niteliğe sahip olduğu hususu önemli bir tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretide bir görüş¹⁰⁰; unsur eksikliği bulunan bir kambiyo senedi nasıl ki temel ilişkiye

100.

⁹⁵ Karıksız, Muhammet Can. "Teminat Amacıyla Düzenlenen Kambiyo Senetleri ve Soyutluk İlkesi", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 2, 2022, s. 687; Kaya, s. 415; Öztan, s. 903.

⁹⁶ Özekes, Muhammet. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku C. 2*. 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 1430; Arslan, Ramazan, vd., *Medeni Usul Hukuku*. 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 335; Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku C. 1*. 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 494; Ermenek, İbrahim. *Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 147.

⁹⁷ HMK'nın 119/1-g maddesi gereğince "dayanılan hukuki sebepler" de dava dilekçesinde gösterilmelidir. Dolayısıyla HMK'nın 119/1-e maddesindeki dava sebebi ile HMK'nın 119/1-g maddesindeki hukuki sebep kavramlarının birbirinden farklı hususlar olduğu anlaşılmaktadır.

⁹⁸ Kendigelen, Abuzer. *Çek Hukuku*. 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 402; Öztan, s. 904; Pulaşlı, s. 245; Poroy/Tekinalp s. 273; Susuz, s. 162; Domaniç, s. 78; Kendigelen/ Kırca, s. 270.

⁹⁹ Ülgen, s. 103; Eren, s. 192; Öztan, s. 373; Bahtiyar, s. 8; Karlı s. 71; Tekinay, s. 140; Oğuzman/ Öz, s. 210.

¹⁰⁰ Tuna, Ergun. *Ticaret Hukuku Prensipleri Kıymetli Evrak C. 3*. Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 226; Ayrıca zamanaşımına uğramış bononun adi senet olduğu hususu Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2019 tarihli ve 2019/1 Esas, 2019/8 Karar sayılı kararının üçüncü karşı oy yazısında savunulmuştur. Bkz. "...Zamanaşımına uğrayan bonoda kambiyo hukukundan kaynaklanan talep hakları yitirilmiş ise de aralarında temel ilişki bulunan keşideci ve lehtar bakımından senette hem imza hem de "ödeyeceğim"

dayanan taleplerde adi senet olarak kullanabiliyorsa zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin de temel ilişkiye dayanan taleplerde adi senet olarak kullanılması gerektiğini, ayrıca kambiyo senetleri ile adi senetlerin birbiri içine geçen daireler olduğunu ve adi senetlerin büyük daireyi ifade ettiğini, dolayısıyla her kambiyo senedinin ayrıca adi senet niteliği de taşıdığını belirtmektedir. Öğretide hâkim olan bir diğer görüş¹⁰¹ ise; kambiyo ilişkisi ile temel ilişkinin birbirinden ayrı olduğunu, zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkiye dayanan taleplerde adi senet olamayacağını, sadece delil başlangıcı olarak kullanılabileceğini belirtmektedir.

Yargıtay kararlarında da istikrarlı olarak zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkiye dayanan bir davada delil başlangıcı olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir¹⁰². Örneğin sonuçları bakımından bağlayıcı olan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2019 tarihli ve 2019/1 Esas, 2019/8 Karar sayılı kararının sonuç kısmında da; zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek delil başlangıcına dönüşen bonodan

şeklinde bir irade açıklamasının varlığı, bu irade açıklamasının bir kağıt üzerinde olması ve yazılı olması gibi tüm unsurlar bulunmaktadır. Bu durumda bu belgenin HMK anlamında adi senette bulunması gereken tüm unsurları taşıması nedeniyle adi senet olarak kabul edilmemesi hukuken savunulabilecek bir düşünce değildir. Yasanın açıkça adi senet olarak kabul ettiği tüm unsurları taşıyan bir belgenin yargısal kararlarla senet sayılmaması düşünülemez. Türk Ticaret Kanunu'nda zamanaşımına uğrayan senedin adi senet dahi sayılmayacağına ilişkin her hangi bir yasal düzenleme yoktur. Kaldı ki adi senet haline dönüşen bu belge Türk Ticaret Kanunu'nun düzenlediği kambiyo senedi alanından çıkmış HMK'da düzenlenen adi senet haline dönüşmüştür. Dolayısıyla alacaklının zamanaşımına uğrayan bonoda yukarıda açıklandığı üzere hakların yarışması kapsamında temel ilişkiye dayalı olarak bu senede delil olarak dayanması suretiyle hakkını ispat etmesi mümkündür. Zira adi senet yasa gereği aksi ispatlanıncaya kadar kesin delildir... ”.

¹⁰¹ Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. 6. Baskı, Demir-Demir Yayıncılık, 2001, s. 2302; Erdönmez, Güray. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku C. 2*. 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 1845; Şimşek, Edip. “Kambiyo Senetleri ve Hukuki İlişki Sorunu.” *Yargıtay Dergisi*, C. 4, S. 3, 1975, s. 289; Türk, Ahmet. “Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, Özel Sayı, 2005, s. 375; Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. “İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 24, S. 3, 2008, s. 518; Öztan, s. 1362; Konuralp, s. 67; Susuz, s. 149; Uslu, s. 266; Mutluay, 565; Ülgen, s. 142; Kendigelen, s. 404; Demirayak Ünal, s. 565; Kaya, s. 426; Ercan, s. 173; Aksu, s. 660; Poroy/ Tekinalp, s. 274; Pulaşlı, s. 377; Kendigelen/ Kırca, s. 271; Bozer/ Göle, s. 402; Demir, s. 666.

¹⁰² Y. 11. HD., E. 2022/3099, K. 2023/6743, T. 22.11.2023 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...zamanaşımına uğrayan bono delil başlangıcı niteliğinde olduğundan tek başına alacağın varlığını ispata elverişli olmadığından davacının alacağı ispat için başka deliller de sunması gerektiği, oysa, davalı keşideci ve davalı lehtar ile davacı arasında temel ilişki olduğu ispat edilemediği gibi, dinlenen tanıkların da davacı ile davalılar arasında temel ilişkiden kaynaklı bir alacak borç ilişkisi olduğuna ilişkin bir beyanda bulunmadıkları, diğer yandan davacı ile temlik eden arasında bir alacak borç ilişkisi olmasının davacının temlik eden dışında bonoda imzası olan diğer kişilerden bonodan kaynaklı bir alacağı olduğunu ispat için yeterli olmadığı, kararın usul ve yasaya uygun olduğu...”.

Y. 11. HD., E. 2020/3056, K. 2021/4427, T. 26.05.2021 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...davalı vekili, takibe konu bonoların zamanaşımına uğradığını... savunarak davanın reddini istemiştir. ...zamanaşımına uğramış bonolar yönünden Kambiyo Hukukuna dayalı haklar yitirilir ise de, taraflar arasında temel ilişki bulunması halinde bonoların yazılı delil başlangıcı niteliğinde olacağı...”.

Y. 11. HD., E. 2021/33, K. 2022/2550, T. 29.03.2022 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Dava temel ilişkiye dayalı alacağın tahsiline yönelik icra takibine yapılan itirazın iptali istemine ilişkindir. Dava konusu bonoda davacı lehtar, davalı keşideci konumundadır. Ayrıca taraflar arasında temel ilişki bulunmaktadır. Bunun yanında zamanaşımına uğramış bono delil başlangıcı niteliğinde olup, alacaklı iddiasını tanık dahil her türlü delille kanıtlayabilir...”.

bahsedilmiştir¹⁰³.

Kanaatimizce de zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı niteliğindedir. Zira bir senedin kambiyo senedi vasfını kazanmasıyla birlikte temel ilişkiden doğan alacakla yarışan ancak ondan bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde edilmiş olur¹⁰⁴. Kambiyo senedi artık lehtarın veya hamilin kambiyo alacağını haiz olduğuna ilişkin iddiası için delil oluşturur. Kambiyo senedinin düzenlenmesine sebep olan temel ilişki, senedin kambiyo vasfını kazanmasıyla birlikte kambiyo ilişkisinde varlığını göstermez; sebebe işaret edilmeyen tamamen renksiz bir alacak hakkı ortaya çıkar¹⁰⁵. Örneğin taraflar arasındaki temel ilişki satış sözleşmesi ise bu sözleşmeden kaynaklanan borcun ifası amacıyla bir kambiyo senedi düzenlendiğinde artık taraflar arasında ortaya çıkan kambiyo ilişkisinin temelinde satış sözleşmesi olduğu hususu ihtimallerden sadece birini oluşturur. Başka bir deyişle senedin kambiyo vasfını kazanmasıyla birlikte temeldeki ilişki, örneğin satış sözleşmesi veya bundan başka onlarca farklı sözleşmeden herhangi biri olabilir. Dolayısıyla bir kambiyo senedi, içerdiği irade beyanları ve bilgiler bakımından temel ilişkinin dava sebeplerini ispat eden kesin bir delil (adi senet) olarak dikkate alınması mümkün değildir¹⁰⁶. Bu itibarla zamanaşımına uğramış kambiyo senedi temel ilişkiye dayanan taleplerde ileri sürülen dava sebebini tamamen ispatlamaya yetmemekle birlikte, söz konusu maddi fiil veya hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş bir belge olarak değerlendirilebilecektir (HMK m. 202/2). Bu kapsamda zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, temel ilişkiye dayanan taleplerde ispat hukuku bakımından delil başlangıcı niteliğindedir. Bu itibarla zamanaşımına uğramış kambiyo senedi üzerindeki ciro şerhi de cirantalar arasındaki temel ilişkide yazılı delil başlangıcı niteliğine sahiptir¹⁰⁷.

Delil başlangıcı HMK'nın 202/2 maddesinde; *“iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir”* şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre delil başlangıcı kavramını tanımlamak için belge kavramı üzerinden hareket edilmiştir. Senet ise Kanun'da tanımlanmamakla birlikte; *“hukuki bir muameleyi veya olayı belgelemek amacıyla resmi makam ya da borç altına giren kişi tarafından düzenlenmiş veya onaylanmış belge”* şeklinde tanımlanabilir¹⁰⁸. Bu itibarla resmi makam tarafından düzenlenen veya onaylanan senetler *“resmi senet”*; resmi bir makamın katkısı olmaksızın ilgili kişiler arasında düzenlenen ve borçlunun imzasını içeren senetler ise *“adi senet”* olarak adlandırılmaktadır¹⁰⁹. Öte yandan HMK'nın 200.

¹⁰³ 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 57/5 maddesi gereğince içtihadı birleştirme kararları, benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar. Bu bağlayıcılık, içtihadı birleştirme kararının yalnızca sonuç kısmına ilişkindir. Kararda değinilen gerekçeler ise açıklayıcı ve yol gösterici niteliktedir. Dolayısıyla Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21.09.1994 tarihli ve 1994/11248 Esas, 1994/538 Karar sayılı kararında da belirtildiği üzere; kural olarak Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararları konuları ile sınırlı, gerekçeleri ile aydınlatıcı ve sonuçları ile bağlayıcıdır.

¹⁰⁴ Demirayak Ünal s. 558; Ülgen, s. 100; Serozan/ Baysal/ Sanlı, s. 36; Kaya, s. 415.

¹⁰⁵ Öztan, s. 373; Ercan, s. 171; Ülgen, s. 100; Kaya, s. 415.

¹⁰⁶ Öztan, s. 373; Ercan, s. 171; Ülgen, s. 100; Kaya, s. 415.

¹⁰⁷ Aksu, s. 661; Şimşek, s. 285.

¹⁰⁸ Üstündağ, Saim. *Medeni Yargılama Hukuku*. 7. Baskı, Nesil Matbaacılık, İstanbul, 2000, s. 676-677.

¹⁰⁹ Özkaya-Ferendeci, H. Özden. “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Belge Terimi ve İspat Hukukundaki Yeri.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, C. 16, Özel Sayı, 2014, s.

maddesi gereğince; “bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin kanunda belirtilen miktarın üzerinde olması durumunda senetle ispat edilmesi zorunludur”. Yine değeri ne olursa olsun senetle ispat edilmiş bir hukuki işleme ilişkin menfi iddiaların da senetle ispat edilmesi gerekir. Senede karşı senetle ispat kuralı olarak anılan bu hususun istisnalarından birisini delil başlangıcının söz konusu olduğu durum oluşturmaktadır¹¹⁰. Zira HMK’nın 202/1 maddesi gereğince; “senetle ispat zorunluluğu bulunan hâllerde delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilecektir”. Bununla birlikte bir belgenin senet niteliği taşıyor olması onun delil başlangıcı niteliği taşımasına engellemez. Başka bir deyişle bir senet iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel göstermesi durumunda delil başlangıcı niteliği taşıyabilecektir¹¹¹. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, taraflar arasındaki temel ilişkiyi tam olarak ispat edemediği, sadece böyle bir ilişkinin olabileceğini muhtemel gösterdiğinden senet niteliğinde olsa da temel ilişki kapsamında delil başlangıcı niteliğindedir.

Temel ilişki kapsamında zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin delil başlangıcı niteliği bir bütün olarak değerlendirilmeli, sadece temel ilişkinin varlığının ispatı hususunda değil borcun senedin üzerinde yazılı vadeye kadar ertelenip ertelenmediği hususunda da delil başlangıcı olarak kabul edilmelidir¹¹². Zira ifa uğruna kambiyo senedi düzenlenmesiyle birlikte temel ilişkiden kaynaklanan borcun vadesi, kambiyo senedinin vadesine kadar ertelenmiş sayılır; temel ilişkiden kaynaklanan borcun, kambiyo senedinin vadesinden önce talep edilmesi halinde borçlunun kambiyo senedine dayanılması ve alacağın henüz muaccel olmadığı yönünde def’i ileri sürmesi mümkündür¹¹³. Zamanaşımına uğramış kambiyo senedi söz konusu olduğunda ispat yükü üzerinde olan alacaklı, bu senede delil başlangıcı olarak dayandığında ayrıca alacağın vade tarihinde muaccel olduğunu da tanık dâhil diğer takdiri delillerle ispat etmesi gerekir¹¹⁴. Bu husus özellikle temel ilişkiden kaynaklanan borcun zamanaşımı süresinin başlangıcının tespit edilmesinde önem kazanmaktadır.

Öte yandan zamanaşımına uğramış kambiyo senedine delil başlangıcı olarak dayanılması halinde temel ilişkiden kaynaklanan borcun ifa edileceği günün birlikte belirlenmiş olup olmadığının ve dolayısıyla vade tarihinin temerrüt tarihi olarak kabul edilip edilmeyeceğinin de tanık dâhil diğer delille ispat edilmesi hâlinde senetteki vadenin temerrüt tarihi olarak esas alınması gerekir¹¹⁵. Oysa Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25.12.2019 tarihli ve 2019/1 Esas, 2019/8 Karar sayılı kararının gerekçesinde; zamanaşımına uğramış bononun vadesinin doğrudan temel ilişkiden kaynaklanan borcun muacceliyet tarihi olarak kabul edileceği belirtilmiş; ancak bu tarihin temerrüde esas alınamayacağı, borçlunun temerrüde düşürülmesi için ayrıca borçluya ihtar gönderilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Temel ilişkide delil başlangıcı niteliğindeki zamanaşımına

817.

¹¹⁰ Budak, Ali Cem/ Karaaslan, Varol. *Medeni Usul Hukuku*. 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, s. 322; Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022, s. 401.

¹¹¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 401; Tanrıver, s. 854-855.

¹¹² Demirayak Ünal s. 566; Ülgen, s. 261; Kaya, s. 426

¹¹³ Ülgen, s. 100; Demirayak Ünal, s. 558.

¹¹⁴ Demirayak Ünal, s. 566; Ülgen, s. 261; Kaya, s. 426.

¹¹⁵ Demirayak Ünal, s. 566; Ülgen, s. 261; Kaya, s. 426.

uğramış kambiyo senedinin vadesinin hem doğrudan muacceliyet tarihi olarak kabul edilmesi hem de bu tarihin tanıkla ispat edilse dahi temerrüt tarihi olarak kabul edilmemesi karardaki çelişkiyi ortaya kaymaktadır. Ancak içtihadı birleştirme kararlarının sonuç kısmı; benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlayacağı için artık “zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihi, temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya açılan bir davada temerrüde esas alınamayacaktır”. Kanaatimizce zamanaşımına uğramış kambiyo senedi içerdiği tüm unsurlar bakımından temel ilişkide delil başlangıcı niteliğinde olduğundan, bu unsurların bir kısmı bakımından sınırlı delil kabul edilirken diğer bir kısmı bakımından tanıkla ispatlansa dahi delil olarak kabul edilmemesi isabetli değildir. Başka bir deyişle, zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, takdiri bir delil bütünlüğü içinde ele alınmalı ve tüm unsurlar bakımından tanıkla ispatın geçerli olacağı kabul edilmelidir¹¹⁶.

Hemen belirtmelidir ki kambiyo senedi zamanaşımına uğramamış olsa da belirtilen nedenlerden dolayı temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı niteliğindedir. Genellikle alacaklının kambiyo hukukuna dayanarak alacağına daha çabuk kavuşması söz konusu olduğundan temel ilişkiye dayanarak talepte bulunulması söz konusu olmayacak ise de bulunulduğunda da alacaklının kambiyo senedini zedelemekten geri vermesi gerekecektir¹¹⁷. Bununla birlikte alacaklının temel ilişkiye dayanarak talepte bulunması durumunda zedelemekten geri vermek zorunda olduğu kambiyo senedi, temel ilişki bakımından delil başlangıcı niteliğinde olacaktır. Zira zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişki bakımından delil başlangıcı olmasının sebebi senedin zamanaşımına uğramış olması değil, bu senedin kambiyo vasfını kazanmış olmasıdır. Taraflar arasında ortaya çıkan kambiyo ilişkisi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale veya ödeme vaadi içereceğinden bu ilişkinin temel ilişkiyle bağlantısı bulunmayacaktır. Aksine senetteki havalenin veya ödeme vadinin temel ilişkiyle bağlantısının kurulması halinde bu senetler kambiyo vasfını kazanamayacaktır. Bu itibarla ister zamanaşımına uğrasın ister uğramasın kambiyo senedi temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı niteliğinde olacaktır.

Bununla birlikte TTK’da ve 5941 sayılı Çek Kanunu’nda çeke bağlanan hukuki sonuçların ortaya çıkabilmesi için, çekin hamil tarafından, Kanun’da belirtilen süreler içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekmektedir. Çekte asli borçlu bulunmadığından hamil artık başvuru borçlularına da başvuramayacağından çeke dayalı olarak başvurma hakkını tamamen kaybedecektir. Bu durum çekin kambiyo senedi vasfında bir değişiklik oluşturmayacak sadece artık çeke dayanılamayacaktır. Bu itibarla elinde süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen bir çek bulunan hamil, ya TTK’nın 818/1-m maddesi atfıyla TTK’nın 732. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme davası açacak ya da kendi akidinden temel ilişki kapsamında talepte bulunacaktır. Zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinde olduğu gibi süresi içerisinde muhatap bankaya ibraz edilmeyen çek de temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı niteliğindedir¹¹⁸.

Police ve çekin “kayıtsız ve şartsız havale” ibaresini, bononun ise “kayıtsız ve şartsız ödeme

¹¹⁶ Aynı yönde Bkz. Demirayak Ünal, s. 566; Ülgen, s. 261; Kaya, s. 426.

¹¹⁷ Baumbach/ Hefermehl/ Casper, WG Art. 70, Rn. 7; Ülgen, s. 100; Kendigelen/ Kırca, s. 271; Poroy/ Tekinalp, s. 143.

¹¹⁸ Coşkun, Muzaffer. *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*. 1. Baskı, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 95-96; Öztan, s. 878; Kendigelen, s. 315; Uslu, s. 267; Susuz, s. 149; Narbay/ Çelik, s. 6063.

vaadi” ibaresini içerecek olması kambiyo senetlerinin temel ilişki ile bağlantı kuran kayıtları içermeyeceğini göstermektedir. Ancak öğreti ve uygulamada¹¹⁹ temel ilişkiye işaret eden “bedeli nakden/malen alınmıştır” gibi bedel kayıtları ile teminat kayıtlarının¹²⁰ kambiyo senedinde yer alabileceği ve bu kayıtların kambiyo senedi vasfını etkilemeyeceği kabul edilmektedir¹²¹. Zira anılan kayıtlar temel ilişkiyi tam olarak göstermese de düzenleyen ile lehtar arasındaki temel ilişkide, düzenleyenin karşı edimi aldığına ilişkin bir ispat işlevi görmektedir¹²². Bedel veya teminat kaydının bulunduğu bir kambiyo senedinde ispat soyutluğu hala geçerli olup ispat yükü borçlu üzerindedir. Bu itibarla kambiyo senedinin bedelsizliğine ilişkin açılan bir menfi tespit davasında davalı sıfatına haiz olan kambiyo alacaklısının ispat soyutluğu sayesinde geçerli bir hukuki sebebin ve temel alacağın bulunduğu ispat yükü bulunmamaktadır¹²³. Ancak kambiyo alacaklısı bu davada senet üzerinde yazan bedel kaydının aksini ileri sürerse, artık ispat soyutluğundan yararlanamayacak ispat yükünü üzerine alacaktır¹²⁴. Bununla birlikte üzerinde bedel veya teminat kaydı bulunan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişki kapsamında delil başlangıcı olabilmesi için alacaklının dava sebebi olarak bedel kaydının aksini ileri sürmemesi gerekir. Başka bir deyişle alacaklı zamanaşımına uğramış kambiyo senedinde yer alan bedel kaydının aksini ileri sürerse artık kambiyo senedine hiçbir şekilde delil olarak dayanamaz. Zira alacaklı zamanaşımına uğramış kambiyo senedinde yer alan bedel kaydının aksini ileri sürerek senedin dava edilen temel ilişki kapsamında düzenlenmediğini de kabul etmiş olmaktadır.

Görüldüğü üzere ister zamanaşımına uğramış olsun ister zamanaşımına uğramasın kambiyo senedinin temel ilişkide delil başlangıcı niteliğinde olmasının altında, düzenlenen senedin kambiyo senedi vasfında olması yatmaktadır. Başka bir deyişle temel ilişki kapsamında şekli anlamda soyut borç niteliğinde olan yazılı bir borç tanınması/vaadi veya havalesi durumunda sadece senette borcun sebebi gösterilmemekte; ancak senedin temel ilişkiyle bağlantısı devam ettiği için temel ilişki kapsamında adi senet niteliği taşımaktadır. Oysa temel ilişki kapsamında maddi anlamda soyut borç

¹¹⁹ Y. HGK., E. 2021/607 K. 2023/626 T. 14.6.2023 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...kambiyo senetleri temel hukuki ilişkiden bağımsız bir nitelik taşır ve soyut bir borç ikrarı içerir. Bu nedenle de bono düzenlenirken temel ilişkinin kaynağına yönelik “bedelin malen-nakden ya da teminat olarak alındığına” ilişkin ibarelerin senede yazılması zorunlu değildir. Taraflar bu ibareleri ticaret hayatındaki olası bir uyuşmazlık durumunda ispat hukukunda karşılaşılabilecekleri zorlukları daha kolay aşmak amacıyla ihtiyari olarak kayıt altına almaktadırlar. Yoksa elbette ki bu kayıtlar bağımsız borç ikrarı içeren senetlerin niteliğine etki etmez...”.

¹²⁰ Burada söz konusu olan teminat kayıtlarında taraflar senet üzerine sadece “teminat senedi” vb. ibare eklemekte; bu ibareden kambiyo senedinin hangi temel borcun teminatı olduğu anlaşılamamaktadır. Dolayısıyla temel ilişkiyle bağlantı kurmayan bu şekildeki teminat kayıtlarının kambiyo senedinin geçerliliğine olumsuz bir etkisi yoktur. Ancak temel ilişkiyle bağlantı kuran “... tarihli sözleşmenin teminatıdır” vb. ibarelerin senet üzerinde yer alması, “kayıtsız ve şartsız kambiyo taahhüdü” içermemesi nedeniyle senedin kambiyo niteliğini kazanmasını engellemektedir. Bkz. Kendigelen/ Kırca, s. 191; Poroy/ Tekinalp, s. 268; Ülgen, s. 167.

¹²¹ Poroy/ Tekinalp, s. 166; Kendigelen/ Kırca, s. 190; Öztan, s. 486; Ülgen, s. 154.

¹²² Yılmaz, Gülşah. “Yargıtay Kararları Işığında Bononun Tali’li.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 78, S. 4, 2020, s. 11; Bozgeyik, Hayri/ Gündoğdu, Süleyman Burak. “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bonoda Düzenleme Sebebinin Değiştirilmesine Yönelik Beyanların İspat Yüküne Etkisi.” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 7, S. 2, 2021, s. 260; Öztan, s. 486; Kinacioğlu, s. 148.

¹²³ Ülgen, s. 72; Öztan, s. 1008-1009; Yılmaz, s. 14; Bozgeyik/ Gündoğdu, s. 262.

¹²⁴ Deynekli, Adnan. “Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-2, 2005, s. 156; Öztan, s. 1008-1009; Yılmaz, s. 14; Bozgeyik/ Gündoğdu, s. 262.

niteliğinde olan kambiyo senedi düzenlendiğinde temel ilişkiden doğan alacaktan ve dava sebebinden tamamen bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde edilmektedir¹²⁵. Bu itibarla temel ilişki kapsamında düzenlenen ancak kambiyo senedi niteliğini eksik unsur nedeniyle hiç kazanamamış senet ile kambiyo senedi niteliğini kazanmış ancak zamanaşımına uğramış senedin temel ilişkiye dayanan taleplerde ispat hukuku kapsamında hukuki nitelikleri farklılık arz etmektedir.

C. Eksik Unsurlu Kambiyo Senedinin Temel İlişkide İspat Gücü

Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına tabi olduğundan kanunda sayılan zorunlu unsurların bulunmaması ve bulunmayan unsurların kanunda belirtilen alternatiflerinin de senette yer almaması durumunda, senet kambiyo senedi vasfını kazanamayacaktır.

Zamanaşımına uğramış olsun veya olmasın kambiyo senedinin temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı olmasının nedeni bu senedin kambiyo vasfını kazanmış olmasıdır. Bu hususun daha iyi anlaşılabilmesi için kambiyo vasfını kazanamamış eksik unsurlu senetlerin temel ilişkiye dayanan taleplerde ispat hukuku bakımından hukuki niteliğinin belirlenmesi gerekir. Başka bir deyişle temel ilişki kapsamındaki borcun ifası uğruna kambiyo senedi düzenleme iradesiyle hareket edilmesine rağmen unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin temel ilişkiye dayanan taleplerin ispatı bakımından hangi hukuki niteliğe sahip olduğu tartışılması gereken önemli bir husustur.

Öğretide bir görüş¹²⁶, unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış bu senetlerin tahvil yoluyla soyut borç tanınması veya havale olarak kabul edilebileceğini, başka bir deyişle unsur eksikliği bulunan kambiyo senetlerinde geçerli kabul edilen işlemin temel ilişkiye yönelik bir borç tanınması veya havale olduğunu, dolayısıyla belirli bir miktarın ödenmesini veya havalesini, borçlunun imzasını ve lehtarın adını taşıyan ancak diğer unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin temel ilişkiye dayanan taleplerin ispatı bakımından adi senet niteliğinde olacağını belirtmektedir. Öğretideki bir diğer görüş¹²⁷ ise unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin tahvil edilmesinin mümkün olmadığını, zira tarafların kambiyo senedi düzenleme iradesiyle hareket ettiklerini, soyut borç tanınmasına veya havaleye yönelik iradelerinin bulunmadığını, dolayısıyla unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin temel ilişkide adi senet olarak kabul edilemeyeceğini, zamanaşımına uğramış kambiyo senetleri temel ilişkide “delil başlangıcı” olarak kabul edilirken bu senetlerin temel ilişkide adi senet olarak kabul edilmesinin haksız bir uygulama olacağını, unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin temel ilişkide ancak delil başlangıcı olabileceğini belirtmektedir. Yargıtay kararlarında da genel itibarıyla kambiyo vasfını kazanamamış senetlerin temel ilişkiye dayanan bir davada adi senet olarak kabul edilebileceği belirtilmektedir¹²⁸.

¹²⁵ Demirayak Ünal, s. 558; Ülgen, s. 100; Susuz, s. 21; Poroy/ Tekinalp, s. 143; Domaniç, s. 14; Öztan, s. 381; Kaya, s. 415.

¹²⁶ Öztan, s. 496-497; Kınacıoğlu, s. 145; Ercan, 165; Domaniç, s. 150; Karlı, s. 52-53; Konuralp, s. 65; Bozkurt Yüksel, s. 517.

¹²⁷ İmregün, Oğuz. *Kıymetli Evrak Hukuku (Genel Hükümler- Kambiyo Senetleri- Makbuz Senedi- Varant)*. Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 54.

¹²⁸ Y. 19. HD., E. 2016/15638, K. 2018/219, T. 30.1.2018 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...Dava, senede

Kanaatimizce unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin, belirli bir meblağın ödenmesine veya havalesine ilişkin kabulü, lehtarın adını ve düzenleyenin imzasını taşıması kaydıyla soyut borç tanınması veya havaleye tahvil edilmesi mümkündür. Bu senetlerin tahvil edilememesi için tarafların soyut borç tanınması veya havaleyi kabul etmediklerinin özellikle ispatlanması gerekir. Dolayısıyla unsur eksikliği nedeniyle kambiyo vasfı kazanamayan senetler temel ilişkiden kaynaklanan talepler bakımından adi senet olarak kabul edilmelidir. Zira bu senetler kambiyo vasfı kazanamadığı için taraflar arasında temel ilişkiye paralel ikinci bir ilişki oluşmamış; bu kapsamda temel ilişkiyle de bağlantısı koparılmamıştır. Bu senetler artık temel ilişki kapsamında düzenlenen “şekli anlamda soyut borç” niteliğine sahip olmuştur. Bu itibarla temel ilişkiden kaynaklanan talepler bakımından unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetler ile zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin ispat hukuku anlamında hukuki nitelikleri farklıdır; bu farklılık ise senetlerin kambiyo vasfının kazanıp kazanmadığından kaynaklanmaktadır.

Bununla birlikte belirli bir meblağın ödenmesine veya havalesine ilişkin kabulü veya lehtarın adını veyahut da düzenleyenin imzasını taşınamaması nedeniyle kambiyo vasfını kazanamamış senetler alacağı muhtemel göstermesi (en azından yazı şartını sağlaması) koşuluyla delil başlangıcı olarak kabul edilebilecektir¹²⁹.

SONUÇ

Kambiyo senetleri genellikle taraflar arasındaki temel ilişki kapsamındaki borcun ifası uğruna düzenlenmektedir. Bu durumda temel ilişkiden kaynaklanan borcun sona erdirilmesi değil, alacaklının temel ilişkiden kaynaklanan alacağına ulaşması için ek bir güvence sağlanması söz konusu olmaktadır. Böylece temel ilişkiden kaynaklanan borç sona ermeyeceği için biri temel ilişkiden doğan alacak hakkı diğeri kambiyo ilişkisinden doğan alacak hakkı olmak üzere birbirinden bağımsız ve birbirine paralel iki talep hakkı ortaya çıkmaktadır. Hâl böyle olunca kambiyo senedinin vadesi gelince alacaklı ister temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek temel ilişkiye, isterse kambiyo

dayalı takibe yönelik itirazın iptali istemine ilişkindir. Dava konusu senetler daha önceden de kambiyo senetlerine mahsus takibe konu yapılmış ancak çift vade tarihi taşıması nedeniyle kambiyo vasfını yitirdiğinden icra mahkemesince takibin iptaline karar verilmiştir. Bononun iki farklı vade tarihi içermesi kambiyo vasfını sona erdirir ve adi senede dönüşmesine yol açar. Bu durumda yazılı delil başlangıcından söz edilemez. Adi senette de açık bir borç ikrarı söz konusu olduğundan ispat yükü senet alacaklısında değil, borçlusundadır. Mahkemece açıklanan bu gerekçelerle davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken... ”. Bu kararda çift vadeli kambiyo senetlerinin kambiyo vasfını yitireceğinden bahsedilmiş ise de çift vadeli senetler, kambiyo vasfını kaybettiği için değil, kambiyo vasfını hiç kazanamadığı için temel ilişkide adi senet olarak kabul edilmektedir.

Y. 13. HD., E. 2016/18132, K. 2019/4966, T. 16.4.2019 (ET: 12.02.2025, www.lexpera.com.tr.) “...davacı tarafın dermeyan ettiği senedin tetkikinden tanzim tarihinin 23.07.2013 tarihi olduğu, tediye tarihinin ise 23.07.2012 tarihi olduğu, yine senette ayrıca ödeme günü hanesinin mevcut olduğu ancak işbu kısımda yazılı olan tarihin anlaşılamadığı, zira söz konusu tarihin yıl hanesinde üç rakamdan oluşan bir tarihin yazılı olduğu, bu itibarla da senetteki geçerli tediye (ödeme) tarihinin vade tarihi olarak kabul edilmesinin gerekeceği, vade tarihinin de senedin tanzim tarihinden evvel olması hasebiyle mezkur senedin kambiyo vasfının bulunmadığı, ancak bu niteliğiyle mezkur senedin davalı tarafın iddiasının aksine yazılı delil başlangıcı değil “adi senet” keyfiyetinde olduğu, davalının söz konusu senetteki imzasını inkâr etmediği, bu nedenle de mezkur senedin alacak doğurucu geçerli bir belge olarak kabulünün zorunlu olduğu ve borç ikrarını içerdiği, hal böyle olunca davacı tarafından başka bir delil sunulmasına gerek bulunmadığı ve bu durumda davalı tarafın adi yazılı belgeye karşın borçlu olmadığını ispatla mükellef olduğu...”.

¹²⁹ Konuralp, s. 63-64.

ilişkisindeki dava sebebini ileri sürerek kambiyo hukukuna dayanarak talepte bulunabilecektir. Ancak uygulamada genellikle alacaklının kambiyo hukukuna dayanarak alacağına daha çabuk kavuşması söz konusu olduğundan temel ilişkiye dayanarak talepte bulunulmadığı görülmektedir.

Alacaklı tarafından kambiyo hukukuna dayanılarak talepte bulunulduğu durumda kanunda öngörülen zamanaşımı süresinin geçmesi ve borçlunun da zamanaşımı def'inde bulunması halinde alacaklı artık kambiyo hukukuna dayanamayacak; ya TTK'nın 732. maddesi gereğince sebepsiz zenginleşme sebebini ya da temel ilişkideki dava sebebini ileri sürerek borçludan talepte bulunabilecektir. Özellikle kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması üzerine alacaklı tarafından temel ilişkiye dayalı bir takip başlatılması veya dava açılması durumunda bu hukuki ilişkiye dair vakıaların ispatlanması gerekecektir. Başka bir deyişle alacaklının artık kambiyo senedine dayanamaması nedeniyle ispat soyutluğundan da yararlanamayacak olması karşısında ispat yükü alacaklının üzerinde olacaktır. Bu itibarla alacaklının elinde bulunan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı bakımından hangi niteliğe sahip olduğu hususu önemli bir tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kambiyo senetleri bakımından TTK'da özel zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. Kanun'da düzenlenen bu sürelerin geçmesiyle birlikte borçlunun da zamanaşımı def'inde bulunması üzerine alacaklı artık cebri icra ve dava yoluna başvuramayacaktır. Alacaklının kambiyo senedine dayalı olarak cebri icra ve dava yoluna başvuramamasının sebebi ise senedin kambiyo vasfını kaybetmesi değil, kambiyo senedinden kaynaklanan alacak için devlet himayesinden yararlanılamayacak olmasıdır. Zira zamanaşımı def'inin kambiyo senedinden doğan hak üzerinde hiçbir etkisi bulunmamakta; hakkın maddi varlığı devam etmektedir. Dolayısıyla zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi ile hakkın maddi varlığının sona ermesi söz konusu olmadığından "zamanaşımına uğrayan kambiyo senedinin" kambiyo vasfı da kaybolmayacaktır.

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, temel ilişkiye dayanan taleplerde delil başlangıcı niteliğindedir. Zira bir senedin kambiyo senedi vasfını kazanmasıyla birlikte temel ilişkiden doğan alacakla yarışan ancak ondan bağımsız ikinci bir alacak hakkı elde edilmiş olması karşısında kambiyo senedi artık lehtarın veya hamilin kambiyo alacağına haiz olduğuna ilişkin iddiası için delil oluşturur. Kambiyo senedinin düzenlenmesine sebep olan temel ilişki, senedin kambiyo vasfını kazanmasıyla birlikte kambiyo ilişkisinde varlığını göstermez; sebebe işaret edilmeyen tamamen renksiz bir alacak hakkı ortaya çıkar. Başka bir deyişle senedin kambiyo vasfını kazanmasıyla birlikte temeldeki ilişki örneğin satış sözleşmesi veya bundan başka onlarca farklı sözleşmeden herhangi biri olabilir. Dolayısıyla bir kambiyo senedi, içerdiği irade beyanları ve bilgiler bakımından temel ilişkinin dava sebeplerini ispat eden kesin bir delil (adi senet) olarak dikkate alınması mümkün değildir. Bu itibarla zamanaşımına uğramış kambiyo senedi temel ilişkiye dayanan taleplerde ileri sürülen dava sebebini tamamen ispatlamaya yetmemekle birlikte, söz konusu maddi fiil veya hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş bir senet olarak değerlendirilebilecektir (HMK m. 202/2). Bu kapsamda zamanaşımına uğramış kambiyo senedi, temel ilişkiye dayanan taleplerde ispat hukuku bakımından delil başlangıcı niteliğindedir.

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişki bakımından delil başlangıcı olmasının sebebi senedin zamanaşımına uğramış olması değil, bu senedin kambiyo vasfını haiz bir senet olmasıdır. Dolayısıyla kambiyo senedi zamanaşımına uğramamış olsa da temel ilişkiye dayanan

taleplerde delil başlangıcı niteliğindedir.

Öte yandan temel ilişkiden kaynaklanan talepler bakımından unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetler ile zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin ispat hukuku anlamında hukuki nitelikleri farklıdır; bu farklılık senetlerin kambiyo vasfının kazanıp kazanmadığından kaynaklanmaktadır. Unsur eksikliği nedeniyle kambiyo senedi vasfı kazanamamış senetlerin, belirli bir meblağın ödenmesine veya havalesine ilişkin kabulü, lehtarın adını ve düzenleyenin imzasını taşıması kaydıyla soyut borç tanınmasına veya havaleye tahvil edilmesi mümkündür. Bu itibarla unsur eksikliği nedeniyle kambiyo vasfı kazanamayan senetler temel ilişkiden kaynaklanan talepler bakımından adi senet olarak kabul edilmelidir. Zira bu senetler kambiyo vasfı kazanamadığı için taraflar arasında temel ilişkiye paralel ikinci bir ilişki oluşmamış; bu kapsamda temel ilişkiyle de bağlantısı koparılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Burak. “Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Bile Bile Borçlu Zararına Hareket.” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 4, S. 2, 2018, s. 129-148.
- Aksu, Raziye. “Yargıtay Kararları Işığında Çekte Zamanaşımına İlişkin Düzenlemelerin İncelenmesi.” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, C. 13, S. 1, 2023, s. 625-670.
- Arslan, Ramazan, vd., *Medeni Usul Hukuku*. 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- Atalı, Murat/ Ermenek, İbrahim/ Erdoğan, Ersin. *İcra ve İflas Hukuku*. 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- Bahtiyar, Mehmet. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 19. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2022.
- Balcı, Betül. *İfa Uğruna Edim*. 1. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- Baumbach, Adolf/ Hefermehl, Wolfgang/ Casper, Matthias. *Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs*. 24. Auflage, C.H.Beck, München, 2020.
- Bozer, Ali/ Göle, Celal. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 11. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2024.
- Bozgeyik, Hayri. *Polîçede Müracaat Hakkı*. 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Bozgeyik, Hayri/ Gündoğdu, Süleyman Burak. “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bonoda Düzenleme Sebebinin Değiştirilmesine Yönelik Beyanların İspat Yüküne Etkisi.” *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 7, S. 2, 2021, s. 257-269.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. “İspat Hukuku Bakımından Kambiyo Senetleri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 24, S. 3, 2008, s. 501-535.
- Budak, Ali Cem / Karaaslan, Varol. *Medeni Usul Hukuku*. 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.

- Cemal, Ahmet. “Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim.” *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 5, 1969, s. 239-256.
- Coşkun, Muzaffer. *Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları*. 1. Baskı, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1994.
- Demir, Ömer Faruk. “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Delil Değerinin Delil Başlangıcı Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi.” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 2, 2024, s. 647-675.
- Demirayak Ünal, Ezgi Başak. “Zamanaşımına Uğrayan Kambiyo Senedinin Temel Borç İlişkisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü.” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 199-200, 2021, s. 553-573.
- Deynekli, Adnan. “Bonoda Bedel Kaydının Ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-2, 2005, s. 153-183.
- Doğan, Ayşe Albayrak. “Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu’nun 2019/1-8 Sayılı 25.12.2019 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi.” *Yürürlüğünün 8. Yılında ve Yargıtay Kararları Işığında Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu IV, Tebliğler-Tartışmalar*. Ed. Arslan Kaya vd., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 201-210.
- Domaniç Hayri. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975.
- Ebenroth, Carsten Thomas/ Boujong, Karlheinz. *Handelsgesetzbuch*. Hrsg. Detlev Joost vd, 5. Auflage, C.H.Beck, München, 2024.
- Engin, Baki İlkey. “İfa Uğruna Edim” *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı*. Ed. Hayri Domaniç, Beta Yayınevi, 1999, s. 839-862.
- Ercan, Ensar. *Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Hukuki Niteliği ve Kambiyo Alacaklısının Temel Borç İlişkisine Başvurma İmkânı*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Erdem, Mehmet. *Özel Hukukta Zamanaşımı*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Erdönmez, Güray. *Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku C. 2*. 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- Ergün, Mevci. *Kambyo Senetlerine Özgü Takip Yolları*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1989.
- Ermenek, İbrahim. *Medeni Usul Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- Güler Özer, Zeynep. *İfa Yerine Edim, İfa Uğruna Edim*. İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2025.

- Günergök, Özcan. *Havale İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- İmregün, Oğuz. *Kıymetli Evrak Hukuku (Genel Hükümler- Kambiyo Senetleri- Makbuz Senedi-Varant)*. Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.
- İnan, Nurkut. *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*. 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1969.
- Karlı, Özlem. *Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması*. 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- Karıksız, Muhammet Can. “Teminat Amacıyla Düzenlenen Kambiyo Senetleri ve Soyutluk İlkesi”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 2, 2022, s. 675-722.
- Kaya, Sedat. “Zamanaşımına Uğramış Bonodaki Temerrüdün YİBHKG Kararı Işığında Değerlendirilmesi.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 13, S. 52, 2022, s. 407-436.
- Kayış, Ferhat. “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Alacaklarına Dayalı İhtiyati Haciz Talepleri.” *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 144, 2018, s. 70-80.
- Kendigelen, Abuzer. *Çek Hukuku*. 5. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Kendigelen, Abuzer/ İsmail Kırca. *Kıymetli Evrak Hukuku Genel Esaslar Kambiyo Senetleri*. 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Kılınç, Ahmet. “Mecelleye Göre Zamanaşımı: Uygulamada Görülen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri.” *Türkiye Adalet Akademisi Uluslararası Mecelle Sempozyumu Türkçe Tebliğleri*, 1. Baskı, Bursa Kültür A.Ş., Bursa, 2021, s. 185-225.
- Kınacıoğlu, Naci. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 5. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara 1999.
- Kocaağa, Köksal. “Borçlanılan Edimin İfası Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Amacıyla Edim.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 24, S. 1, s. 139-159.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip, vd. *Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme*. 7. Tıpkı Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Konuralp, Haluk. *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı*. Tıpkı Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. 6. Baskı, Demir-Demir Yayıncılık, 2001.
- Mutluay, M. Kemal. “Zamanaşımına Uğramış Bononun Takip ve Maddi Hukuktaki Yeri.” *Yargıtay Dergisi*, C. 6, S. 4. 1980, s. 560-566.
- Narbay, Şafak/ Çelik, Ferhat. “Süresi İçerisinde İbraz Edilmeyen Çekin Hukuki Niteliği.” *Legal Hukuk Dergisi*, C. 14, S. 167, 2016, s. 6039-6073.
- Oğuzman, M. Kemal/ Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I*. 22. Baskı, Vedat

Kitapçılık, İstanbul, 2024.

Okan, Ali Arman. “Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı ve Sonuçları.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 50, S. 9-10, 1976, s. 56-64.

Önay, Işık. *Yenileme*, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Özakman, Cumhuri. “Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 41, S. 1-2, 1975, s. 255-297.

Özekes, Muhammet. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku C. 2*. 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Özkan, Ömer. “Poliçede Sebepsiz Zenginleşme Davası.” *Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı*, Ed. Hayri Domaniç, Beta Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 507-535.

Özkaya-Ferendeci, H. Özden. “Yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Belge Terimi ve İspat Hukukundaki Yeri.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 813-830.

Öztan, Fırat. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997.

Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal. *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*. 24. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

Pulaşlı, Hasan. *Kıymetli Evrak Hukuku*. 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.

Sayhan, İsmet. *Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi*. 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006.

Schreiber, Klaus. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 2: §§ 355-945b*. 6. Auflage, C.H.Beck, München, 2020.

Serozan, Rona, vd. *Borçlar Hukuku Genel Hüküm C. 3, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*. 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.

Serozan, Rona/ Baysal, Başak/ Sanlı, Kerem. *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. 8. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Sönmez, Numan Sabit. *Kambiyo Senetlerinde Şahsi Defiler*. 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Sungurbey, İsmet. *Borç İkrarı ve Borç Vaadi*. 1. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1957.

Susuz, Kağan. *Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı*. 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

- Şimşek, Edip. “Kambiyo Senetleri ve Hukuki İlişki Sorunu.” *Yargıtay Dergisi*, C. 4, S. 3, 1975, s. 281-296.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku C. 1. 2. Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- Tekinay, Selahattin Sulhi, vd. *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 7. Baskı*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Tuna, Ergun. *Ticaret Hukuku Prensipleri Kıymetli Evrak C. 3. Marmara Üniversitesi Nihad Sayâr Eğitim Vakfı Yayınları*, İstanbul, 1995.
- Tutumlu, Mehmet Akif. *Zamanaşımı Def’i. 1. Baskı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Türk, Ahmet. “Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, Özel Sayı, 2005, s. 307-381.
- Uslu, Kazım Menderes. *Yeni TTK Yasa Tasarısı Nazara Alınarak Kambiyo Senetlerinde Zamanaşımı. 1. Baskı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.
- Uyar, Talih. “Müruruzamana Uğrayan Kambiyo Senetlerinin Akibeti.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 45, S. 1-2 1971, s. 12-30.
- Ülgen, Hüseyin, vd. *Kıymetli Evrak Hukuku. 13. Baskı*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- Üstündağ, Saim. *Medeni Yargılama Hukuku. 7. Baskı*, Nesil Matbaacılık, İstanbul, 2000.
- von Tuhr, Andreas. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı I-2. Çev. Cevat Edege, 1. Baskı*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1983.
- Yalman, Süleyman. “Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Prof. Dr. Halil CİN’e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, 1995, s. 495-512.
- Yasan, Mustafa. *Yeni Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri ile de Karşılaştırmalı Olarak Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme. 1. Baskı*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008.
- Yavuz, Cevdet/ Acar, Faruk/ Özen, Burak. *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler. 10. Baskı*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Yıldırım, Hakan. *Kambiyo Senetlerinde Rehin Cirozu. 1. Baskı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023.
- Yılmaz, Gülşah. “Yargıtay Kararları Işığında Bononun Tali’li.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 78, S. 4, 2020, s. 3-36.